

“రాజాజీగావించిన ప్రతిపాదనలు భారతదేశం యొక్క ఐక్యతకు అనుగుణ్యమైనట్టివే. నేను ప్రకటించిన అభిప్రాయం కాంగ్రెసు తీర్మానంయొక్క మూలంతో ఏకీభవిస్తుంది. వివిధజాతుల ప్రజలను బలవంతముగా కలిపియుంచటం అహింసా సిద్ధాంతానికి వ్యతిరేకం”

15-7-44 -గాంధీజీ

రచయిత :

పంజాబ్ జహీర్

కాంగ్రెస్ - లీగ్

ఐక్యత

CF

1

కాంగ్రెసు - లీగ్ ఐక్యత

(3)

సజ్జర్ జహీర్

ప్రజా శక్తి కా ర్యా లయం

:: బెజవాడ ::

ప్రజాశక్తి ప్రచురణ నెం. 75

జూలై — 1944

1000 ప్రతులు

ఆ ర ణా లు

ప్రజాశక్తి ప్రెస్

బెజవాడ

ప రీ చ యం

హిందూ-ముస్లిం ఐక్యత నేడు దేశాన్ని ఎదుర్కొంటున్న సమస్యలలో అత్యంత ప్రధాన సమస్య. రాజకీయ ప్రతిష్టాంభనా పరిష్కారానికి హిందూ-ముస్లిం ఐక్యత మూలం. ఐక్యతకు ప్రతిబంధకంగా ఉన్న దేమిటి? ప్రధాన సిద్ధాంతాలపైన విభేదాలా అంటే కావు. అంతకన్న, పరస్పర అవిశ్వాసం అనుమానం ఈ ఐక్యతకు అడ్డువస్తున్నాయి. ముస్లిం లీగ్ సామ్రాజ్య వ్యతిరేక సంస్థయనిగాని, స్వతంత్రంకోసం పోరాడేపాత్ర వహించుతున్నదనిగాని సాధారణంగా కాంగ్రెసువాది నమ్మలేకపోతున్నాడు. ముస్లిములు కోరే స్వయంనిర్ణయహక్కు లేక పాకిస్తాన్ న్యాయమైన కోర్కెయనీ - అభివృద్ధికరమైన కోర్కెయనీ - జాతీయమైన కోర్కెయనీ నమ్మలేదు. ఇంతేగాదు; ఇన్ని సంవత్సరాలుగా కాంగ్రెసువాదులు యే ప్రజాస్వామ్యంకోసం, యేస్వాతంత్ర్యంకోసం ఇన్ని బాధలుపడ్డారో, ఇంత ప్రయాసపడ్డారో, ఆ స్వతంత్ర ప్రజాస్వామ్యాల వాంఛనే స్వయంనిర్ణయ హక్కు స్పష్టంగా ప్రదర్శించుతోందని కాంగ్రెసువాది గ్రహించజాల కున్నాడు. ప్రతి ప్రజాస్వామ్యవాది తప్పక చేయవలసిందేమిటి? తన భవిష్యత్తును తన యిష్టంవచ్చినట్లు స్వేచ్ఛగా మార్చుకొనే హక్కును - తన భవిష్యత్తుకు తానే బాధ్యుడయ్యే స్వతంత్రహక్కును - ప్రతిజాతికీ యివ్వాలని ప్రతి జాతీయస్వామ్యవాది నొక్కిచెప్పాలి. ఈ విధంగా నొక్కిచెప్పుట వల్లనే భారత దేశంలోని ముఖ్య పక్షాలలో పరస్పరసహకారం, స్నేహం, నమ్మకము ఏర్పడుతుందని కాంగ్రెసువాదులు గ్రహించుట లేదు.

ఇక ముస్లింలీగువారి సంగతిచూద్దాం. హిందువులు తమపై పెత్తనం చేస్తారనేభయం వాళ్ళను పీడిస్తోంది. కాని కాంగ్రెసు గొప్ప ప్రజాస్వామ్య ప్రాతిపదికపై నిలబడివుందనీ, వివిధపక్ష ప్రజల న్యాయమైన హక్కులను

సంపాదించడానికి కాంగ్రెసు నిరంతరం ప్రయత్నించుతోందనీ ముస్లింలీగు వారు గుర్తించుటలేదు. కాంగ్రెసు దేశభక్తులలో ముఖ్యులూ, ప్రధానులైన వారూ లీగ్ వైపుకు మొగ్గారనీ వారు గ్రహించలేదు. లీగ్ గనుక పాకిస్తాన్ కోర్కెను ప్రజాస్వామ్యకోర్కెగా, జాతీయకోర్కెగా ముందుబెట్టినట్లయితే దేశంలో రెండవ దేశభక్త సంస్థ అయిన తాను (లీగు), కాంగ్రెసునాయకులను విడుదల చేయాలనే, విషయాన్ని తన ప్రజాస్వామిక కోర్కెల ఆందోళనలో ఒక అంశంగా పెట్టుకొన్నట్లయితే, తన ధ్యేయమైన స్వయం నిర్ణయహక్కువైపుకు పెద్ద అంగవేయగల్గుతుంది. ఇంతేగాదు; దేశంలో వ్యాప్తిచెందిన కరువు కాటకాలను అరికట్టగలిగే - జపాను దురాక్రమణ దారులనుండి భారతదేశాన్ని రక్షించగలిగే - సంయుక్త జాతీయ ప్రభుత్వాన్ని సంపాదించుటకు యావత్ దేశానికి సహాయం చేసినవారౌతారు.

ఈ పుస్తకంలోని వ్యాసాలన్నీ "పీపుల్స్ వార్" పత్రికనుండి పునర్ముద్రించబడ్డాయి. ఇటీవలి ముస్లింలీగు రాజకీయాలను పరిశీలించడానికి; భారతదేశ ముస్లింలలో జాతీయ చైతన్యం ఎలా ఉద్భవించిందో, బానిమూల మేమిటో ప్రజాస్వామ్య దృక్పథంనుండి చూడటానికి, ఈ పుస్తకంలో ప్రయత్నం జరిగింది. కాంగ్రెసు - లీగ్ దేశభక్తులు ఒకరికొకరు మరింత దగ్గరగా రాడానికి ఈ గ్రంథం ఉపయోగపడుతుందని ఆశించుతున్నాను.

టొంబాయి, }
మార్చి 1944. }

సజ్జద్ జహీర్.

లీగ్ - కాంగ్రెసు ఐక్యతకు - -

- - మహాత్తరమైన అవకాశం

జిన్నా - రాజాజీ ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు

హిందూ-ముస్లిం సమన్వయ పరిష్కరించడానికి రాజాజీ జిన్నాగారికి చేసిన కొన్ని సూచనలు పత్రికలలో ప్రకటింపబడ్డాయి. అవి మహాత్ముని ఆమోదాన్ని పొందాయి. అవి యేమంటే ;

1. భారతీయుల సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్య వాంఛను ముస్లింలీగ్ కూడా బలపరచాలి. తత్కాలికంగా యేర్పడబోయే జాతీయ ప్రభుత్వ నిర్మాణానికి ముస్లింలీగ్ కాంగ్రెసుతో సహకారంచేయాలి.

2. దేశానికి పశ్చిమోత్తర భాగంలోను, తూర్పుభాగంలోను ముస్లిం ప్రజలు అధిక సంఖ్యాకులుగావున్న ప్రాంతాలకు సరిహద్దులు నిర్ణయించడానికి యుద్ధానంతరం ఒక కమిటీ నియమించబడాలి. ఆ విధంగా సరిహద్దుల నిర్ణయం జరిగిన ప్రాంతాలలో వయోజన వోటింగు పద్ధతిప్రకారంగాని, అచరణయోగ్యమైన మరే యితర వోటింగు పద్ధతి ప్రకారంగాని, అక్కడ వివశించే ప్రజలందరి అభిప్రాయం తెలుసుకోవాలి. ఆ యా ప్రాంతాలు భారతదేశంనుండి విడిపోవడమా ? లేక కలిసివుండడమా ? అనే సమస్యను నిర్ణయించేది అక్కడి ప్రజల అభిప్రాయం. మెజారిటీ అభిప్రాయం విడిపోవడానికి అనుకూలంగా వున్నట్లయితే, ఆ నిర్ణయం అమలుజరుగుతుంది. అయితే, అట్టిప్రాంతాలకు సరిహద్దులలోవున్న ప్రజలు యే ప్రభుత్వంలో చేరదలచుకుంటారో, ఆ ప్రభుత్వంలో చేరడానికి ఎట్టి అటంకం ఉండకూడదు.

3. ఇట్టి ప్రజా నిర్ణయానికి ముందు అన్ని పార్టీలవారు తమ అభిప్రాయాలను స్వేచ్ఛగా ప్రచారం చేసికొనవచ్చు.

4. ఏ ప్రాంతమైనా భారతదేశంనుండి విడిపోయినప్పుడు ఉభయ ప్రభుత్వాలు కలిసి రక్షణ, వాణిజ్యం, రాకపోకల సౌకర్యాలు, మొదలైన ముఖ్య విషయాలపై పరస్పర ఒడంబడిక చేసుకోవాలి.

5. ప్రజలను ఒకచోటనుండి మరొకచోటికి మార్పడం ఆప్రజల ఇచ్చాను సారంగానే జరగాలి.

6. పరిపాలనాధికారాన్ని బ్రిటన్ భారతీయులకు ట్రాన్స్ఫర్ చేసినపక్షం లోనే పై షరతులు ఉభయ పార్టీలకు వర్తిస్తాయి.

జిన్నాగారికి రాజాజీ వ్రాసిన లేఖలు

1944 ఏప్రిల్ 8 వ తేదీని రాజాజీ జిన్నాగారికి ఈ క్రిందివిధంగా జాబువ్రాశారు :

“ప్రియమైన జిన్నాగారూ : 1943 మార్చిలో నేను గాంధీజీతో సంప్రతించి నప్పుడు (21 రోజుల ఉపవాస సమయంలో) యీ సూచనలను గాంధీజీ అంగీకరించారు. అవి హిందూ - ముస్లిం సమస్యా పరిష్కారానికి పునాది. అవి అందరికీ న్యాయంగావుంటాయనే విషయంపై నేను మిమ్మల్ని ఒప్పించగలిగితే, గాంధీజీ తన అంగీకారాన్ని మీకు తెలియజేయవలసినదిగా నాకు అధికారం యిచ్చారు. రాజీకొరకు ప్రభుత్వం ఆయనకు యెట్టి అవకాశం యివ్వకుండా, ఆయనపైగల నిర్బంధాలను ఏమాత్రమూ సడలించడానికి పూనుకొననందున ఆయనతరపున నేను మీకు వ్రాస్తున్నాను. ఇందుమూలంగా హిందూ - ముస్లిం సమస్య పూర్తిగా పరిష్కరింపబడి, ప్రతిష్టంభన అంతమొందుతుందని అభిప్రాయపడ్డాను. పై షరతులకు నేను గాంధీజీ అంగీకారాన్ని పొందినప్పుడు నా సంతోషం యంతా అంతా కాదు. ఈ సూచనలలో యెంత న్యాయం, యెంత సబబు ఉన్నదో చూచుటకై మీరు జాగ్రత్తగా వాటిని పరిశీలిస్తారని అభిప్రాయపడ్డాను. దేశంలో అన్నిమూలాల విస్తారంగా వ్యాపించియున్న ప్రతిష్టంభనను అంతంజేయడంలో మీరు తోడ్పడుతారని విశ్వసిస్తున్నాను.”

ఏప్రిల్ 17 వ తేదీని రాజాజీ జిన్నాకు తిరిగి యీ క్రిందిలేఖను వ్రాశాడు :

“క్రిందటిసారి నేను మిమ్మల్ని ఢిల్లీలో కలుసుకున్నప్పుడు లిఖితపూర్వకంగా మీకందజేసిన ప్రణాళికను మీరు తిరిగి చదివి, ఆలోచించియుంటారని భావిస్తున్నాను. ఆ సూచనలను మీరు అంగీకరింపజాలనందుకు నాకు అశాభంగం కలిగింది. అయినా మీరు వాటినిగురించి మరొకసారి ఆలోచిస్తారని నమ్ముతున్నాను. పరిష్కారానికవి న్యాయమైన, సంతృప్తికరమైన, పునాది అని నేను హృదయపూర్వకంగా విశ్వసిస్తున్నాను. వాటినిగురించి మీరు తిరిగి ఆలోచించారో; లేదో తెలుసుకొనగోరుతున్నాను.”

దీనికికూడా జిన్నాగారినుండి జవాబు రాలేదు. మహాత్ముడు మే నెల 8 వ తేదీని విడుదలచేయబడ్డాడు. ఐక్యతకు చక్కని అవకాశం లభించింది. ఉభయ

పార్టీల నాయకులు సంప్రదింపులు జరపడానికి యిక యెవరూ ఆటంకం పెట్టజాలరు. ఈ అనుకూల పరిస్థితులు చూచి రాజాజీ జిన్నాకు జూన్ 30 వ తేదీని యీ విధంగా తెలిగ్రాం యిచ్చాడు :

“నా రెండు జాబులకు మీరు జవాబీయలేదు. నేను గాంధీజీని కలుసుకొని మాట్లాడాను. పై ప్రణాళికకు ఆయన యిప్పటికి తన అంగీకారాన్ని తెలియజేస్తున్నారు. ఆ ప్రణాళికను, మీ నిరాకరణను, పత్రికలలో ప్రకటించడం నా కోరిక. గాంధీజీ అంగీకారంతోనే నేనీ తెలిగ్రాం వంపుతున్నాను. నేటి క్లిష్టపరిస్థితులలో మీ నిరాకరణనుగురించి తిరిగి ఆలోచించవలసినదిగా కోరుతున్నాను.”

జిన్నా జవాబు

దీనికి జిన్నాగారు యీ నెల 2 వ తేదీన క్రిందివిధంగా జవాబు పంపించారు:

“ప్రణాళికను ప్రకటించే విషయంలో మీ అభిప్రాయాన్ని చూచాను. మీ ప్రణాళికను నేను నిరాకరించినట్లు తెలియజేయడం న్యాయంకాదు. అదిచూచి నేను ఆశ్చర్యపోయాను. యదార్థ పరిస్థితులు ఏమంటే : ప్రణాళికలో ఎట్టి మార్పులకు అవకాశంలేదని మీరు చెప్పారు. అయినప్పటికీ నేను దానిని ముస్లింలీగు వర్కింగు కమిటీయెదుట పెడతానని చెప్పాను. అందుకు మీరంగీకరించలేదు. కనుక తదుపరి యెట్టి చర్య తీసుకోలేకపోయాను. నా అభిప్రాయం యేమంటే, దాన్ని అంగీకరించడంగాని, నిరాకరించడంగాని నా చేతుల్లోలేదు. ఇప్పుడుకూడ నేను అదే అభిప్రాయాన్ని కలిగియున్నాను. ఇప్పుడైనా గాంధీజీ తన ప్రణాళికను నాకు సరాసరి పంపించినట్లయితే; ముస్లింలీగ్ వర్కింగ్ కమిటీ యెదుట పెట్టడానికి సిద్ధంగానే వున్నాను.”

దీనికి రాజాజీ యీ నెల 4 వ తేదీన క్రిందివిధంగా జిన్నాకు తెలిగ్రాం యిచ్చాడు :

“మీరిచ్చిన తెలిగ్రాంకు ధన్యవాదాలు. ప్రణాళికను మీరు వ్యక్తిగతంగా నిరాకరించినట్లు నేనెందుకు అభిప్రాయ పడవలసివచ్చిందో నేను ఏప్రిల్ 17 వ తేదీని వ్రాసిన జాబులో తెలియజేశాను. కాని యిప్పుడు మీరు దానిని నిరాకరించి నట్లుగా తెలుపుతున్నందుకు సంతోషిస్తున్నాను. ఈ విషయంలో గాంధీజీకి ఎవరూ యెట్టి అధికారాన్ని యివ్వకపోయినా, నా ప్రణాళికను ఆమోదించారు. ఆ ప్రధాన సూత్రాలపై మీతో రాయబారాలు నడపడానికి ఆయన నన్ను నియమించారు. ఇప్పుడు తిరిగి తమఆమోదాన్ని తెలియజేస్తున్నారు. నా ప్రణాళికను మీరంగీకరిస్తే గాంధీజీయొక్క అభిప్రాయంతో కాంగ్రెసు ముప్పాతికపాళ్ళు యేకీభవించవచ్చు. కాని, మీరు ప్రణాళికను లీగ్ కాన్ఫిరేయెదుట పెట్టాలంటున్నారు. అట్టి విధానం

వల్ల ప్రయోజనం ఉండదని నా అభిప్రాయం. ఎందువల్లనంటే, మీరు ప్రజాశక్తి కను ఆమోదించడం లేదు."

తరువాత జిన్నాగారు రాజాజీకి యిచ్చిన తెలిగ్రాంతో తాను అంతకంటే యేమీ చేయజాలనని తెలియజేశారు.

ఈ ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాల ప్రాధాన్యత యేమంటే, మహాత్ముడు మొట్టమొదటసారి ముస్లిం ప్రజలకోరే స్వయంనిర్ణయహక్కును, విడిపోయేహక్కుతో సహా స్పష్టంగా అంగీకరిస్తున్నాడు. లీగ్ నాయకత్వంలోకూడా అనేకమంది గాంధీజీ ముస్లింలీగ్ కోరే స్వయం నిర్ణయ సూత్రాన్ని అంగీకరిస్తే ఐక్యత సులభ సాధ్యమౌతుందని ప్రకటనలు గావిస్తున్నారు. కాబట్టి లీగ్ వర్కింగ్ కమిటీ పై ప్రజాశక్తి కను నిరాకరిస్తుందనే అనుమానం ఉండనవసరం లేదు. జిన్నాగారుకూడా వర్కింగు కమిటీయెదుట ప్రజాశక్తి కను పెట్టడానికి సిద్ధంగావున్నారు. మహాత్ముడు స్వతస్సిద్ధమైన తన విశాల హృదయంతో జిన్నాగారికి జాబువ్రాసి, సంప్రతింపులను ప్రారంభించడం అవసరం. ప్రధాన విషయంలో ఉభయ నాయకులు యేకీభవిస్తున్నప్పుడు, యెవరు మొదట కదుల్తారా : అనే చిన్న విషయానికి ప్రాధాన్యత యివ్వరాదు.

ముస్లింలీగ్ : భారతదేశ స్వాతంత్ర్యము

చాలామంది కాంగ్రెసువాదుల అభిప్రాయమేమంటే, ముస్లింలీగ్ గాని, లీగ్ నాయకులుగాని, తమ మతంతో మొండి దురభిమానంతప్ప మరొకటి ప్రధానంగా యెంచరు స్వార్థంకొరకు వారు దేశంయొక్క శ్రేయస్సును సహితం మట్టిపాల్చేయడానికి వెనుదీయరు. పాకిస్తాన్ నినాదం ఒక "స్టంట్" తప్ప మరొకటికాదు. దేశంయొక్క ఐక్యతను చీల్చడానికి సామ్రాజ్యవాదులే యీ నినాదాన్ని రేవదీయించారు. మనదేశాన్ని రాజకీయంగాను, ఆర్థికంగాను, బానిసత్వంలో ఉంచడానికి సామ్రాజ్యవాదులుపన్నిన పన్నాగం యిది. ముస్లింలీగ్ వట్ల యిట్టి అభిప్రాయంతో ఉన్న కాంగ్రెసువాదులు ఆసంస్థతో ఎట్టి సంబంధమూ పెట్టుకోకూడదని వాదించడంలో ఆశ్చర్యంలేదు.

కాని, ముస్లింలీగ్ పుట్టిన 37 సంవత్సరాలలోనూ హిందూ-ముస్లిం సంబంధాలేవిధంగా పరిణామంచెందుతూ వచ్చాయో పరిశీలించినట్లయితే, ముస్లింప్రజలలో నానాటికి పెరుగుతూవచ్చిన రాజకీయ చైతన్యంయొక్క ప్రతిబింబమే పాకిస్తాన్ అని మనం తెలుసుకోవచ్చు. దేశమంతటా స్వాతంత్ర్యం కొరకు సాగించబడిన జాతీయోద్యమంతో బాటే ముస్లింజాతుల రాజకీయ చైతన్యం కూడా వృద్ధిచెందింది.

1906 నాటి దేశ పరిస్థితి

ముస్లింలీగ్ 1906 లో స్థాపించబడింది. అప్పటికి దేశపరిస్థితి యెలాఉండేదో చూడాలి. బ్రిటిషు పరిపాలన అన్ని రాష్ట్రాలలోను స్థిరపడింది. కాని, పరిశ్రమలు, వ్యాపారం, విద్య కలకత్తా - బొంబాయి - మద్రాసులలో మాత్రమే యెక్కువగా వ్యాపించాయి. ముస్లిం ప్రజలెక్కువగా నివశించే ప్రాంతాలు యింత అభివృద్ధి చెందలేదు. అట్టి రాష్ట్రాలు పంజాబు, తూర్పుబెంగాలు, పశ్చిమోత్తర ప్రదేశాలు, సింధు, బెలూచిస్తాన్ లు. కొన్ని చారిత్రక కారణాలవల్లకూడా ముస్లింప్రజలు తమ విద్యాభివృద్ధికి ఉన్న అవకాశాలను పూర్తిగా వినియోగించుకోలేకపోయారు. సర్. ఫయ్యద్ అహమ్మద్ ఖాన్ ఆంధ్రప్రదేశ్ కారం, 1893 లో దేశం మొత్తంమీద బి. ఏ. ప్యాసైన ముస్లింల సంఖ్య 546; హిందువుల సంఖ్య 4987.

ఆ రోజుల్లో వోటింగుహక్కు కొద్దిమంది ఆస్తివారులకు మాత్రమే ఉండేది. ఎన్నికలలో అభ్యర్థిగా నిలబడ్డానికి బాగా చదువుకున్న బుద్ధికుశలులకు మాత్రమే అర్హతవుండేది.

ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలు

ఇలాంటి పరిస్థితుల్లో మింట్-మార్లే సంస్కరణ లొచ్చాయి. ముస్లింలకు ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలుండాలనీ, (అంటే, ఎన్నికలలో ముస్లిములు ముస్లిము అభ్యర్థులకే వోటుచేయడం) శాసనసభలలో కొన్నిసీట్లు ముస్లిములకు ప్రత్యేకంగా విడిచిపెట్టాలనీ, ముస్లింలీగు కోరింది. ఈవిధంగా మొదట హిందూ-ముస్లిం సమస్య మన దేశంలో కొన్ని చారిత్రక కారణాలవల్లనే బయలుదేరింది: సామ్రాజ్యవాదులచే సృష్టించబడిన సమస్య అనడం సరికాదు. వారు దాన్ని తమ స్వార్థంకొరకు ఉపయోగించుకొంటున్నారనే మాట నిజమే. మనం కూడా మన దేశంయొక్క అభ్యున్నతికి, స్వాతంత్ర్యసంపాదనకు, హిందూ-ముస్లిం సమస్యను పరిష్కరించుకొంటే, సామ్రాజ్యవాదుల్ని దూరంచేసి, బలహీన పరచగలుగుతాం.

1908 నాటి దేశపరిస్థితుల్ని మనం దృష్టిలో వుంచుకున్నట్లయితే, ముస్లింలీగ్ కోరిన కోరిక న్యాయమైనదేనని అర్థం చేసుకోగలుగుతాం. కొత్తగా అభివృద్ధికి వస్తున్న ముస్లిం మధ్యతరగతి విద్యార్థులు ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలద్వారా మాత్రమే తమ సోదర ముస్లిముల్ని అభివృద్ధికి తీసుకురావడాని కవకాశం ఉండేది. ముస్లిం ప్రజలశ్రేయస్సుకై పాటుపడడానికి అప్పట్లో అదే సరియైన ప్రజాస్వామ్యకోరిక. అర్థికంగాను, రాజకీయంగాను, వెనుకబడ్డ మన తోడి ముస్లిం దేశీయులు పైకి రావడానికి పడే ఆరాటం, పొందే తహతహ ఆ కోరికద్వారా రూపం దాల్చింది.

స్వపరిపాలన హక్కు

ముస్లింలీగ్ స్థాపించబడిన 5 సంవత్సరాలకు, అనగా 1912 లో, తన ఆశయాన్ని యీ క్రిందివిధంగా నిర్వచించింది:

“బ్రిటిష్ చక్రవర్తి పరిపాలనక్రింద, దేశాని కనుగుణ్యమైన విధంగా స్వపరిపాలన చేసుకోవడం” ముస్లింలీగ్ యొక్క ఆశయం. ఈ ఆశయాన్నే 1905 నుండి కాంగ్రెసు కలిగియుండేది. టర్కీని సామ్రాజ్యవాదులు విచ్ఛిన్నంచేయడం వల్ల, జార్ చక్రవర్తి (రష్యా) పెర్ష్యామీద దాడి సల్పడంవల్ల, మలయాలో ముస్లింల ముఖించే బాధలనుగూర్చి తెలుసుకోవడంవల్ల, మనముస్లింలలోకూడా సామ్రాజ్యవ్యతిరేక దృక్పథం నాటుకుంది. బాల్కన్ యుద్ధం జరిగేరోజుల్లో డాక్టరు అన్సారీ నాయకత్వాన టర్కీకొక ముస్లిం వైద్యదళాన్ని పంపించారు.

ఈవిధంగా కాంగ్రెసు ఆశయాన్నే ముస్లింలీగుకూడా అంగీకరించడంతో ఈ రెండుసంస్థలమధ్య ఏకీభావం ఏర్పడింది. తరువాత కొన్నాళ్ళకు యుద్ధంవచ్చింది. యుద్ధమటనలవల్ల ఈ ఐక్యత మరింత హెచ్చింది. రెండుసంస్థల నాయకులూ కలిసి చాలాసార్లు సమావేశమౌతూ వచ్చారు. ఒడంబడికకు 1915 లో సంప్రదింపులు ప్రారంభమయ్యాయి.

కాంగ్రెసు-లీగు ఒడంబడిక

చివరకు కాంగ్రెసు-ముస్లింలీగులమధ్య 1916 లో ఒడంబడిక జరిగింది. ఇండియా మంత్రిగావున్న మాంచేగూ 1917 లో మనదేశానికి వచ్చినప్పుడు కాంగ్రెసు-ముస్లింలీగు నాయకులు ఐక్యకంఠంతో జాతీయవాంఛను తెలియజేశారు.

ఈ సందర్భంలోనే సిద్ధెన్లాం ప్రభువు, “ప్రమాదకరమైన కుట్ర” ఒకటి జర్మన్ ఏజెంట్లద్వారా ఇండియాలో కొనసాగుతుందని దుష్ప్రచార మారంభించాడు.

ఈ ఒడంబడికలో ప్రధానంగా రేమంచే - ముస్లిములందరికీ ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలుండాలి. వివిధరాష్ట్రీయ శాసనసభలలో ఎన్ని ముస్లిం సీట్లుండాలో ముందే నిర్ణయించుకోవాలి; పంజాబులో సగం ఎన్నికస్థానాలు ముస్లింలకు ప్రత్యేకించాలి; బెంగాల్ లో 100 కి 40 సీట్లు ముస్లిముల కుండాలి. కేంద్రశాసనసభలో మూడో వంతు ఎన్నికస్థానాలు ముస్లిములకీయాలి. ముస్లిములకు సంబంధించిన ఏబిల్లు నయినా ముస్లిం సభ్యులలోఉన్న ముస్పాతికవంతు వ్యతిరేకిస్తే. అది చట్టంగా అమలులోకి రాకూడదు.

ఈ ఒడంబడికవల్ల రెండువిషయాలు మనకు స్పష్టంగా తెలుస్తున్నాయి. మొదటిది : ముస్లిములకు మొట్టమొదటిసారిగా పంజాబు, బెంగాల్ రాష్ట్రాలలో ఒక ప్రధానమైన రాజకీయస్థానం లభించింది. రెండో విషయం : ఫెడరల్ రాజ్యాంగంలో చిన్నజాతులకు పెద్దజాతులతో సమానమైన హోదా యివ్వబడింది. ఎక్కువ బలంఉన్న మెజారిటీజాతులు బలహీనమైన మైనారిటీజాతుల్ని అణచి యుంచకుండా తగినరక్షణ ఉంటుందని స్పష్టమైన గ్యారంటీ వచ్చింది.

ఖిలాఫత్ సమస్య

ఈ లక్షోద్దేశంబడికవల్ల కాంగ్రెసు-ముస్లింలీగుల మధ్య యేర్పడిన ఐక్యత క్రమక్రమంగా వృద్ధిచెందింది. యుద్ధం అయిపోయాక పంజాబులో జరిగిన అత్యాచారాలు, దేశంలో వ్యాపించిన ఆర్థికసంక్షోభం, రష్యావిప్లవంలో ప్రజలుపొందిన విజయం, టర్కీ సామ్రాజ్యాన్ని యితర సామ్రాజ్యవాదులు తమలోతాము పంచుకోవడం - యివన్నీ మనదేశ ప్రజలలో విపరీతమైన సంచలనాన్ని కలుగజేశాయి. బ్రహ్మాండమైన ప్రజాఉద్యమం బయల్దేరింది. దాన్ని గాంధీజీ, మోతీలాల్ నెహ్రూ, సి. ఆర్. దాస్. వంటి కాంగ్రెసు నాయకులు; మహమ్మదాలీ, షాకతాలీ, అబ్దుల్ కలాం అజాదువంటి ముస్లింలీగ్ నాయకులు నడిపించారు.

ఈ ఉద్యమంలో ప్రధానమైన నినాదాలు మూడు : దేశానికి స్వరాజ్యం; రౌల్ట్ చట్టాన్ని రద్దుచేయడం; ఖిలాఫత్. ఖిలాఫత్ అంటే, టర్కీ, సిరియా, ఇరాక్, పెర్ష్యా, అరేబియా వంటి ముస్లిం దేశాలన్నింటికీ సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యం.

పైమూడు నినాదాలపై కాంగ్రెసు సమావేశాలు, ఖిలాఫత్ సమావేశాలు, తరచు కలిపే జరుగుతూండేవి. కాంగ్రెసు నాయకులు, లీగ్ నాయకులు, ఓకేవేదికపై ఉపన్యసించేవారు. సహాయ నిరాకరణోద్యమంలో వేలకొద్దీ హిందువులు - ముస్లింలు కలసి పాల్గొన్నారు. ఈ ఉద్యమాన్ని కాంగ్రెసు - ముస్లింలీగ్ - ఖిలాఫత్ కాన్ఫరెన్సులు మూడూకలసి ప్రారంభించాయి; కలిసి నడిపించాయి.

ముస్లిం ప్రజాసామాన్యం ఈవిధంగా ఎందుకు పోరాటంలో పాల్గొన్నారు ? వారి వాంఛలు, కోర్కెలు ఏమిటి ? మొదటికారణం : మన దేశంనుండి సామ్రాజ్యవాదాన్ని సాగనంపడంకోసం, రెండోది, ముస్లింప్రజలందరి స్వాతంత్ర్యంకోసం. వారికోరిక అప్పట్లో అస్పష్టంగానే ఉన్నప్పటికీ, ముస్లింజాతుల - మనదేశంలో ఉన్న ముస్లిం జాతులతోకూడా - స్వాతంత్ర్య సంపాదనకై వారు తహతహలాడారనే విషయం స్పష్టంగా బోధపడుతుంది.

ఈ విషయాన్ని అప్పట్లో గాంధీజీ, కాంగ్రెసు నాయకులు చక్కగా గుర్తించడంవల్లనే, ఖిలాఫత్ సమస్యను కాంగ్రెసు కార్యక్రమంలో చేర్చడంవల్లనే, సంపూర్ణమైన హిందూ-ముస్లిం ఐక్యతసమకూరింది. అందుకే సామ్రాజ్యవాదం గజగజలాడిందికూడా.

నైమన్ కమిషన్

కాని సహాయ విరాకరణోద్యమం విఫలమయ్యాక, ఈరెండు సంస్థలలోను చీలికలు, అనైక్యత వ్యాపించాయి. 1927 లో బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం నైమన్ కమిషన్ నియమించిన వార్త చేరగానే, దేశంతటా మళ్ళీ క్రోధాగ్ని మిన్నుముట్టింది. కాంగ్రెసు, ముస్లిం లీగ్ లు రెండూ నైమన్ కమిషన్ నియామకాన్ని ఖండించాయి. ఐక్యతతో ప్రభుత్వ పన్నాగాన్ని యెదుర్కోడానికి మళ్ళీ సంప్రతింపులు ప్రారంభమయ్యాయి. ముస్లిం లీగ్ తరపున జిన్నా 14 అంశాలుగల ఒక ప్రణాళికను ముందు పెట్టాడు. దాన్ని ముస్లిం లీగ్ కాకుండా ముస్లిం కాన్ఫరెన్సు, మౌలానా మహమ్మదాలీ నాయకత్వం క్రింద ఉన్న ఖిలాఫత్ ముస్లింలు, జమియత్ ఉల్ ఉలేమాలు బలపరిచారు. డాక్టరు అన్సారీ, ఆబుల్ కలాం అజాద్ మొదలైనవారు తప్ప మిగతా ముస్లిం రాజకీయ ప్రముఖులందరూ జిన్నా ప్రణాళికను అంగీకరించారు. కాంగ్రెసు తరపున నెహ్రూ రిపోర్టు తయారుచేయబడింది.

నెహ్రూ రిపోర్టు

ముస్లిం లీగ్ ప్రణాళికకు, నెహ్రూ రిపోర్టుకు మధ్య ఏయే విషయాలలో భేదం వచ్చింది? 1928లో జరిగిన అఖిలపక్ష సమావేశంలో ఏకీభావం ఎందుకు కుదరలేదు?

దేశంలో ఏర్పడనున్న పెడకల్ రాజ్యాంగంలో రెసిడ్యుయరీ అధికారాలన్నీ కేంద్రప్రభుత్వానికే ఉండాలని నెహ్రూ రిపోర్టు సిఫార్సుచేసింది. (రెసిడ్యుయరీ అధికారాలంటే, కేంద్రప్రభుత్వానికి, రాష్ట్రప్రభుత్వాలకూ నిర్దేశించబడు అధికారాలు తప్ప మిగతావన్నీ) ఇంతేకాదు, ఎన్నికలలో సమిష్టి నియోజకవర్గాలుండాలి. (అంటే, ముస్లింలు హిందువులకైనా వోటుచేయవచ్చు. ముస్లింలకైనా వోటు చేయవచ్చు. ముస్లింలకే వోటుచేయాలని నిబంధన ఉండకూడదు) ముస్లింలు మైనారిటీగా ఉండే రాష్ట్రాలలో మాత్రం వారికి కొన్నిసీట్లు రిజర్వుచేయబడతాయి. కేంద్రశాసనసభలో మాత్రం అలా రిజర్వుచేయబడవు. అంటే కేంద్రంలో నాలుగో వంతు మాత్రమే ముస్లింలు ఉంటారన్నమాట.

ఇక, ముస్లిం లీగ్ కోరిన ప్రధాన కోర్కెలేమంటే, రెసిడ్యుయరీ అధికారాలన్నీ రాష్ట్రాలకు విడిచిపెట్టాలి. సింధు, బెలూచిస్తాన్ సరిహద్దులు - ప్రత్యేక రాష్ట్రాలుగా యేర్పడాలి. పంజాబు, బెంగాల్ రాష్ట్రాలలో ఇప్పుడున్న ముస్లిం మెజారిటీలను అలాగే ఉంచాలి. ముస్లింలకు ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలుండాలి. వారి మతానికి, విజ్ఞానానికి, రక్షణలుండాలి. కేంద్రశాసనసభలో ముస్లిం సీట్లు మూడో వంతుకు తక్కువ ఉండకూడదు.

స్వయంనిర్ణయహక్కు

ఈ కోర్కెల సాగాంశం ఏమిటి? స్వరాజ్యం వచ్చాక, మనదేశంలో ఎలాంటి రాజ్యాంగం ఉంటుందో నిర్ణయించడానికి ప్రజాప్రతినిధులు సమావేశమై యున్నప్పుడు ముస్లింప్రజలు ముందుకొచ్చి తమ కెలాంటి హక్కులుంటాయని అడుగుతున్నారు. సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యం లభించిన తరువాత ముస్లిం ప్రజలకు యితర జాతులతోబాటు ప్రజాస్వామ్యసూత్రాలపై ఆధారపడే స్వాతంత్ర్యం ఉంటుందా అని ప్రశ్నిస్తున్నారు. వారి హక్కులకై ప్రత్యేకరక్షణ లీయవలసిందని కోరుతున్నారు. బలీయంగా ఉన్న ఇతరజాతులు తమను ఆణచిపెట్టి యుంచకుండా గ్యారంటీనిమ్మని అడుగుతున్నారు. తాముకూడా అన్ని విషయాలలోను అభివృద్ధి పొందడానికి సమాన అవకాశాలు కావాలంటున్నారు.

ఈ కోర్కెలలో అన్యాయమైనవేమిటి? ఇట్టి ప్రజాస్వామ్య స్వాతంత్ర్యం కొరకే గదా కాంగ్రెసు పోరాడింది? ముస్లిం ప్రజలు నేడు ముందుకొచ్చి ప్రజాస్వామ్య హక్కులకై ఆరాటపడటానికి చాలావరకు కారణం కాంగ్రెసు నడిపిన జాతీయోద్యమాలేగదా! సామ్రాజ్య వ్యతిరేక పోరాటాలద్వారా ఆంధ్రులు, మహారాష్ట్రులు, కన్నడులు మొదలైన వారిలో కొత్తజాతీయచైతన్యంబయల్దేరినట్లుగానే ముస్లింజాతులలోకూడా వ్యాపించిన జాతీయచైతన్యం, రాజకీయ చైతన్యం యొక్క ప్రతిబింబమేగదా!

కాని, ముస్లిం ప్రజలలో రేకెత్తిన యీ కొత్తచైతన్యాన్ని కాంగ్రెసు గుర్తించలేదు. అందువల్ల ఒడంబడిక కుదరలేదు. ఫలితం ఏమయిందంటే, 1930-32 సంవత్సరాలలో జరిగిన శాసనోల్లంఘనోద్యమంలో ముస్లింలు పెద్దపెట్టున పాల్గొనలేదు. లండన్ లో రౌండ్ టేబిల్, సమావేశం జరిగాక ప్రభుత్వం కమ్యూనల్ ఎవార్డును ప్రవేశపెట్టింది (అంటే ముస్లింలకు ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలిచ్చింది) ఐక్యతకు మళ్ళీ ప్రయత్నాలు జరిగినప్పటికీ ఫలించలేదు. 1937 లో కొత్తరాజ్యాంగ చట్టం అమల్లోకి వచ్చింది.

ఎన్నికలు; వాటి పర్యవసానం

దానిప్రకారం దేశమంతటా ఎన్నికలు జరిగాయి. కాంగ్రెసు అభ్యర్థులకు బ్రహ్మాండమైన విజయం లభించింది. వారికి మెజారిటీ వచ్చిన రాష్ట్రాలలో కాంగ్రెసు మంత్రివర్గా లేర్పడ్డాయి. కాని కాంగ్రెసు ఆశించిన దొకటి; జరిగింది మరొకటి. హిందూ - ముస్లిం ఐక్యత రాకపోగా, కాంగ్రెసులోనే ఉన్న ముస్లిం

ప్రజాసామాన్యం క్రమక్రమంగా కాంగ్రెసునుండి దూరమైపోసాగింది. ముస్లింలీగ్ మళ్ళీ బలీయమైన సంస్థగా ఏర్పడింది. అది తన ఆశయాన్ని ఈ క్రింది విధంగా నిర్వచించింది.

“దేశంలో సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యం స్థాపించబడాలి ప్రజాస్వామ్య సూత్రాలపై పరిపాలించబడే రాజ్యాలు అందులో భాగాలుగా వుండాలి. ముసల్మానుల హక్కులు, ప్రయోజనాలు, క్రియాయూపంలో తగినంతగా రక్షించబడేటట్లు రాజ్యాంగ చట్టంలో నిబంధనలుండాలి.”

అంటే, దేశస్వాతంత్ర్యాన్ని గురించి ఎత్తుకున్నప్పుడల్లా ముస్లింజాతుల స్వాతంత్ర్యంకూడా ప్రధానవిషయమేనని లీగ్ కోరుతున్నదన్నమాట. దేశంలో ముందు ముందు యేర్పడబోయే ఫెడరల్ రాజ్యాంగంలో “ప్రజాస్వామ్య సూత్రాల ప్రకారం పరిపాలించబడే రాజ్యాలు” భాగాలుగా ఉండాలని లీగ్ కోరుతోందన్న మాట.

కాంగ్రెసు మంత్రివర్గాలు అధికారంలో ఉన్నంతకాలం హిందూ - ముస్లిం సమన్య పరిష్కరించబడకపోగా, మరింత పాడుస్థితికి వచ్చింది. 1939 లో యుద్ధం ప్రకటించబడి, కాంగ్రెసుమంత్రులు రాజీనామాలు యివ్వగానే “అబ్బ! వీడ వదలిపోయిందిరా!” అనేటట్లు దేశం అంతటా “విముక్తి దినోత్సవాలు” ముస్లింలు జరిపారు.

యుద్ధం రాగానే, దేశంయొక్క సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్య సంపాదన జాతీయ వాదులందరికీ తక్షణసమస్య అయింది.

పాకిస్తాన్ తీర్మానం

కాని, కాంగ్రెసు - ముస్లింలీగుల మధ్య 1916 లో వలె ఐక్యత రానేలేదు. కాంగ్రెసు సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యం, ప్రజాప్రతినిధి పరిషత్తు (అంటే, ఎలాంటి రాజ్యాంగం ఉండాలో నిర్ణయించేది, ప్రజలచే ఎన్నుకొనబడు ప్రతినిధులసభ). కావాలని కోరితే, ముస్లింలీగ్ 1940 లో పాకిస్తాన్ తీర్మానాన్ని ప్యాసుచేసింది. ఆ తీర్మానం ప్రకారం ముస్లింలు మెజారిటీలో ఉన్న ఏరియాలలో ముస్లింలకు స్వయం నిర్ణయ హక్కు, సర్వాధికారం ఉండాలి. కొంతకాలం అయ్యాక దేశానికి జపాన్ దాడి ప్రమాదంకూడ యేర్పడింది. ప్రధానసంస్థలైన రెండింటిమధ్య ఐక్యత మరింత అవసరమయింది. కాని, ఐక్యత కుదరలేదు. క్రిష్ణ ప్రతిపాదనలు వచ్చాకకూడా ఒడంబడిక జరగలేదు. ఫలితం ఏమైందో అందరికీ తెలుసు. బ్రిటిష్ అభివృద్ధినిరోధకులు'మన ప్రతినిధులకు అధికార మీయకుండా, మొండి చెయ్యిచూపెట్టారు.

అప్పటినుంచీ పరిస్థితులు మరింత అధ్వాన్నమయ్యాయి. దేశంలో కరువు, అంటువ్యాధులు, వ్యాపించాయి. ఒకటి తరువాత మరొకటిగా విపత్తులు ప్రజలందరి మీద విరుచుకుపడ్డాయి. కాని, అనై కృతవల్ల కాంగ్రెసుగావి ముస్లింలీగ్ గాని, యీ ఆపత్కాలంలో ప్రజలకు నేవచేయలేకపోతున్నాయి.

స్వాతంత్ర్యసాధనకు మార్గం

అయితే, ఈ ఊబినుండి బయటపడే మార్గం ఏమిటి? మన ప్రధాన జాతీయ సంస్థలు రెండూ ఐక్యకంఠంతో జాతీయవాంఛను ప్రకటించడం ఎలాగు?

పై విషయాల్నిబట్టి, ముస్లిం లీగు నేటివరకూ కోరుతున్నా వచ్చిన హక్కులు, రక్షణలు, సామ్రాజ్యవాదులచే ప్రోత్సహించబడ్డవికావని స్పష్టంగా తెలుసుకోవచ్చు. మనదేశంలో క్రమక్రమంగా అభివృద్ధిచెందుతున్న ముస్లింప్రజల జాతీయ చైతన్యానికవి చిహ్నాలు. ప్రజాస్వామ్య సూత్రాలపట్ల వారికిగల అభిమానానికవి ప్రతిబింబాలు. వారి సామ్రాజ్య వ్యతిరేక దృక్పథానికి ప్రతిధ్వనులు. సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యంకొరకు దేశంలో వ్యాపిస్తూ వచ్చిన జాతీయోద్యమంయొక్క ఫలితాలే ఈకోర్కెలు. జాతీయోద్యమాన్ని అవి ఏమాత్రం అటంకపరచవు; పైగా బలపరుస్తాయి. కాబట్టి, యీరోజున కాంగ్రెసు-ముస్లింలీగులు ప్రధానవిషయాలలో ఎంతో దగ్గర సంబంధం కలిగియున్నాయి.

సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యమే రెండు సంస్థలకూ గమ్యస్థానం. స్వయంనిర్ణయ సూత్రాన్ని రెండుసంస్థలూ అంగీకరిస్తున్నాయి. వివిధజాతులుకోరే వాంఛలను, ఆశయాలను రెండుసంస్థలూ ప్రతిబింబిస్తున్నాయి.

ఈదృష్టితో కాంగ్రెసువాదులు పాకిస్తాన్ నినాదాన్ని చూచినట్లయితే, ముస్లిం లీగ్ కూడా ప్రజాస్వామ్యసూత్రాల కనుగుణ్యమైన కార్యక్రమాన్నియిస్తూ లీగ్ మంత్రివర్గాలద్వారా ప్రజల సత్యజీవిత సమస్యల్ని పరిష్కరించినట్లయితే - యీ రెండు సంస్థలమధ్య తప్పనిసరిగా ఐక్యత ఏర్పడుతుంది. అట్టి ఆశయసిద్ధికై ప్రతి భారతదేశభక్తుడు తన యావచ్ఛక్తిని వినియోగించాలి. సుప్రసిద్ధ ఉర్దూకవి డాక్టర్ ఇక్బాల్ 1932 లో జరిగిన ముస్లింలీగు సమావేశానికి అధ్యక్షతవహిస్తూ చెప్పిన మాటలు యివి:

“ముస్లిం జన్మభూములలో ముస్లిముల విజ్ఞానం, సాంప్రదాయాలు, స్వేచ్ఛతో అభివృద్ధి పొందడానికి హక్కును కలిగియున్నారనే సూత్రం అంగీకరించబడితే, హిందూ-ముస్లిం సమన్య శాశ్వతంగా పరిష్కరించవచ్చు. అప్పుడు భారతదేశంయొక్క స్వాతంత్ర్యసిద్ధికి ప్రతి ముస్లింకూడా తన సర్వస్వాన్ని త్యజించడానికి సిద్ధంగా ఉంటాడు.”

న్యాయమైన కోర్కె

1940 మార్చి 26 వ తేదీని లాహోర్ సమావేశంలో అఖిలభారతముస్లిం క్రీగ్ పాకిస్తాన్ తీర్మానాన్ని చేసింది. ప్రఖ్యాతిగాంచిన ఖిలాఫత్ ఉద్యమం తరువాత, భారతముస్లిములు, తమకు సంపూర్ణ రాజ్యాధికారంతో గూడిన స్వాతంత్ర్యం కావాలని, బ్రిటిషు సామ్రాజ్యవాదంనుండి పూర్తిగా విముక్తి పొందడానికి తమ యిష్టం వచ్చిన విధానంలో తమ జాతి జీవితాన్ని నిర్మించుకోవాలని బహిరంగంగా, స్పష్టంగా ప్రకటించడం ఇదే మొదటిసారి.

అయినప్పటికీ మామూలు కాంగ్రెసు దేశభక్తుల దృష్టిలో ఈ పాకిస్తాన్ కోర్కె అంటే ముస్లిములు తమకు కావలసిన సదుపాయాలు పొందడానికి “రీయూనర్” ముస్లింనాయకులు, వేనే ఎత్తుగా కనబడుతోంది. అంతేకాదు, కొందరిదృష్టిలో ఇది సామ్రాజ్యవాదులు మన దేశాన్ని చీల్చి బలహీన వర్గ తమ అధికారాన్ని నిలబెట్టుకోడానికి వారికి దోహదమిచ్చేస్తాను లాగకూడా కనబడుతోంది. అందువల్ల వారు పాకిస్తాన్ కోర్కె అంటే అటువైపుకే చూడరు. అయితే చారొక ముఖ్యమైన విషయాన్ని మరచిపోతున్నారు. భారత స్వాతంత్ర్యం అంటే తమ హృదయాలలో ఎంత తహతహవుందో అదేవిధంగా పాకిస్తాన్ కోర్కెకూడా అనేక వేలమంది సోదరముస్లిములలో ఉత్సాహాన్ని రేకెత్తిస్తోందని వారు గుర్తించడంలేదు.

పాకిస్తాన్ కోర్కెపట్ల ఈ దృక్పథం ఎంతవరకు సరియైనదో తెలుసుకోడానికి లాహోర్ తీర్మానాన్నే తీసుకుని చూద్దాం. ఆ తీర్మానంలో ఇలావుంది.

“ఈ క్రింది ప్రధాన సూత్రాలపై నిర్ణయించబడిన రాజ్యాంగ విధానం అయితే తప్ప ఈ దేశంలో ఆవరణమోగ్యంకాదు. ఆ సూత్రాలు ఏవంటే బొగోళికంగా ఒకదానినొకటి ఆనుకొనియున్న దేశాలను కలిపి ఒక రీజియన్ (పెద్ద భూభాగంగా) ఏర్పాటుచేయాలి. ఇందుకు ఆవసరమైతే ఇదివరకున్న సరిహద్దులను మార్చి కొత్త హద్దులను ఏర్పాటుచేయడానికి అవకాశం ఇవ్వాలి. మనదేశంలో ముస్లిములు అధికసంఖ్యాకులుగానున్న తూర్పు, వాయవ్య ప్రాంతాలు అన్నీకలిపి ఒక “స్వతంత్రరాష్ట్రం”గా ఏర్పాటుచేయాలి. ఈ స్వతంత్రరాష్ట్రంలో వుండే యూనిట్లు (చిన్న భూభాగాలు) స్వపరిపాలనాధికారంగల స్వతంత్ర యూనిట్లుగావుండాలి” అని పేర్కొన్న మాటలలో చెప్పాలంటే.

“తూర్పు వాయవ్యప్రాంతాలలో దీపెన్సు. విదేశవ్యవహారాలు, రాకపోకల మార్గాలు, కస్టమ్సు, కరెన్సీ, మారకం మొదలైన వాటిపై సంపూర్ణాధికారం గల్గిన స్వతంత్ర రాజ్యాలు ఏర్పాటు చేయాలని మేము కోరుతాము” (మద్రాసు ఉపన్యాసం 1941.)

ఈ కోర్కెలో మనం మొట్టమొదట చూడవలసింది ఇది సామ్రాజ్యవ్యతిరేకమైనది అవునా కాదా? అని. కాంగ్రెసు కోరుచున్నట్లే. ముస్లింలీగుకూడా బ్రిటిషు సామ్రాజ్యవాద పరిపాలననుండి సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యం పొందడమే తన ఆశయంగా ప్రకటించుతోందనేది స్పష్టంగానేవుంది. అదీ గాకుండా ఈ మధ్య లీగు నాయకుల ఉపన్యాసాలుకూడా, పాకిస్తాన్ లో వారు పూహించే స్వాతంత్ర్యం. బ్రిటిషు సామ్రాజ్యవాదులనుండి గుంజుకోవలసినదే అనే విషయాన్ని స్పష్టం చేస్తున్నాయి. ఢిల్లీ, కరాచీలలో జరిగిన లీగ్ మహాసభలలో వారి నాయకుల ఉపన్యాసాలు ఈ దోరణినే తెలియచేస్తున్నాయి. భారతదేశానికి సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యం లేనిదే తమకుకూడా స్వయం నిర్ణయరాజ్యాధికారం లేదని వారు గుర్తించారు.

దీనికి నిదర్శనం కావాలంటే 1940 మే నెలలో జిన్నా ఏమన్నాడో చూడండి:

“ముందు భారతదేశానికి సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యం రావాలి. అనేదాని మీదనే మా ఆశయాలు ఆధారప వున్నాయి. లీగు తీర్మానంలోవున్న ప్రధాన సూత్రాలను అంగీకరించడంద్వారా భారతస్వాతంత్ర్యం మరింత త్వరగా లభించుతుందని మా విశ్వాసం. ఇంకో మార్గంలేదు”

కొందరు కాంగ్రెసువాదులు అసలు పాకిస్తాన్ లీగు ముస్లిముల సహజమైన కోర్కె కానేకాదంటారు. వారు సరిహద్దురాష్ట్రాన్ని చూపి, అక్కడ కాంగ్రెసు పలు కుబడితోవున్న పరానులెవరూ పాకిస్తాన్ కావాలని కోరడం లేదంటారు. నిజానికిది సరియైన పరిస్థితి కానేకాదు.

సరిహద్దురాష్ట్రంలో అబ్దుల్ గఫర్ ఖాన్, అబ్దుల్ ఖయామ్ (ఎమ్.ఎల్.ఎ.) మొదలైన ప్రముఖ కాంగ్రెసునాయకులు, స్వయంనిర్ణయ సూత్రాన్ని అంగీకరించాలని కోరుతారు. వారు తమ ఉపన్యాసాలలో ఈ విషయాన్నే వక్కాణించుతున్నారు. 1942 ఆగస్టు అఖిలభారత కాంగ్రెసుకమిటీ సమావేశానికి ముందు జరిగిన సరిహద్దురాష్ట్ర కాంగ్రెసుకమిటీ సమావేశంలో స్వయంనిర్ణయ సూత్రాన్ని అంగీకరించాలంటూ తీర్మానించిందికూడాను. అంతేగాకుండా ముఖ్యంగా ఈ పాకిస్తాన్ నినాదం వల్లనే ముస్లింలీగ్ సరిహద్దురాష్ట్రంలో ఎక్కువ పలుకుబడిని సంపాదించింది.

ఇక ఇతరరాష్ట్రాల విషయం చూచినప్పటికీకూడా మెజారిటీగావున్నా. మైనారిటీగావున్నా, ముస్లింలలో అత్యధిక సంఖ్యాకులు ముస్లింలీగ్ నే అనుసరిస్తారనేది

విజం. కాంగ్రెసువారుకుబడిక్రింద వున్న వారికి స్వరాజ్యం అంటే ఎంత ప్రీయమైన విషయమో ముస్లిములకు పాకిస్థాన్ అంటే కూడా అంతే ప్రీయమైన విషయం.

ముస్లిముల వ్యాయమైన హక్కులను ఇవ్వాలని అంగీకరించే కాంగ్రెసు వారుకూడ, పాకిస్థాన్ మనదేశానికి నష్టదాయకమని భావిస్తారు. వారికిది దేశాన్ని విభజించడంలాగ కనిపిస్తోంది దీనివల్ల దేశం ముక్కలుముక్కలుగా విడిపోయి, బలహీనపడిపోతుందని వారిభయం. అలాగైతే ఇంక వారు మనదేశంయొక్క ఐక్యతను బలాన్ని ఎలాకాపాడాలని అంటారు? దగ్గరదగ్గరగా కలిసియున్న ప్రాంతాలలో అధికసంఖ్యాకులుగా వుంటున్న ముస్లిములకు, వారిభవిష్యత్తును, వారి భాగ్యోదయాన్ని నిర్ణయించుకొనే హక్కునే అంగీకరించకుండా ఎలా వుండగలరు? స్వతంత్ర భారతదేశంలో, సరిహద్దు రాష్ట్రపతానులనుగాని, బెలూచీలనుగాని, సింధీయులనుగాని, పంజాబ్ ముస్లిములనుగాని వారికి ఇష్టంలేకుండా బలవంతాన కలిసివుండేటట్లు చేయడం సాధ్యమౌతుందని ఎలా అనుకోదం? దీనికి కాంగ్రెసు వారు స్పష్టమైన సమాధానం ఇవ్వాలి.

స్వతంత్ర భారతదేశానికి రాజ్యాంగ విధానాన్ని నిర్ణయించే కాన్ స్టిట్యూయంట్ల ఎన్సెంట్లీ, పంజాబు, సింధు, సరిహద్దురాష్ట్రం, బెలూచిస్థాన్ మొదలైన, ప్రదేశాలను, అక్కడనివసించే ప్రజల కోర్కెలకు వ్యతిరేకంగా, అలాగే వుంచుతామని ఎలా ప్రకటించగలుగుతుంది? అది అసంభవం. అట్టి భారతదేశం ఒక స్వతంత్రదేశంగానూ, ఐక్యదేశంగానూ నిలబడగలుగుతుందనుకోదం భ్రమ. అలా వుండాలని ప్రయత్నం చేయడమంటే, ఈనాడు మన ప్రపంచంలో చూచే ఆనర్థాలన్నీ అంటే బలహీన జాతులపై బలమైనజాతులు పెత్తనం చలాయించడం, దోపిడి, బానిసత్వం, స్పర్ధలు అన్నీ వుండాలనడమే అవుతుంది.

ఈరకమైన ఐక్యతకావాలనడం ప్రధానమైన జాతుల స్వయంసిద్ధయ హక్కును తిరస్కరించడమే అవుతుంది. స్వాతంత్ర్యం కావాలనే ఏ భారతదేశ భక్తుడూకూడా ఈరకమైన ఐక్యతను అంగీకరించ జాలడు. స్వాతంత్ర్యాభిలాషియైన ఏ భారతీయుడూకూడా జాతులకు, సంపూర్ణ రాజ్యాంగాధికారాన్ని పొందేహక్కును, ఒకేచోట నివసించే జాతులు ఒక ప్రత్యేక స్వతంత్రరాష్ట్రంగా ఏర్పడేహక్కును విరాకరించలేడు.

పాకిస్థాన్ తీర్మానంలో కోరినది ఈ స్వతంత్రరాష్ట్రంగా వుండే హక్కును గుర్తించాలనేతప్ప, మరోచికాదు. అందుచేత ఈ కోరిక 1929 లో లాహోరు కాంగ్రెసులో అంగీకరింపబడి అప్పటినుంచీ ప్రతి సంవత్సరం భారత ప్రజలందరిచేత పునరుద్ఘటింపబడుతూ వస్తున్న

స్వాతంత్ర్య తీర్మానంలో ప్రధాన సూత్రాలను ముందుకుతీసుకు పోవడమే అవుతుంది. ప్రజాస్వామ్య సిద్ధాంతంపై మననమ్మకానికి మన జాతీయ కోర్కెకు ఇదే ప్రధాన ప్రాతిపదిక. దీనిని నిరాకరించడమంటే అసలు స్వయంనిర్ణయ సూత్రాన్నే అంగీకరించకపోవడం అన్నమాట.

ఒకే సమిష్టి రాజ్యాంగవిధానంలో రాష్ట్రాలకు విడిపోయే హక్కును, ప్రత్యేక రాష్ట్రంగావుండే హక్కును గ్యారంటీ చేయడం ఒక్కటే ఐక్యత నిర్మించడానికి మార్గం. ఈ ఐక్యత అన్నిజాతులకు సమిష్టిప్రయోజనాలకోసం, పరస్పరసమానత్వంమీద ఆధారపడివుంది. ఈ ఐక్యత సుస్థిరంగావుంటుంది. ఎందుకంటే ఇక్కడ ఒక జాతిపై మరొకజాతి పెత్తనం చెలాయించడం వుండదు. ఐక్యత, స్వాతంత్ర జాతుల ప్రజలు సమత్వభావంతో పరస్పరం గావించుకునే సహాయంతో గూడినదిగా వుంటుంది.

సోవియట్ యూనియన్ నుండి మనం నేర్చుకునే గుణపాఠం ఇదే. అక్కడ సోషలిజం స్థాపించబడటంతో మానవుని మానవుడు, ఒక జాతిని మరొకజాతి పీడించుకు తినడం నిర్మూలంగావించబడ్డాయి. దానితోపాటు ఇప్పుడు సోవియట్ యూనియన్ లో వున్న 15 కాన్స్టిట్యూయంటు రిపబ్లిక్కులకు మధ్యనున్న అభేద్యమైన ఐక్యతకు కారణం ఈ రిపబ్లిక్కులకు విడిపోయే హక్కుకూడ గుర్తించడమే. ప్రతి రిపబ్లికు తన నైస్యాన్ని, ప్రత్యేకంగా వుంచుకోడానికి, తన విదేశవ్యవహారాలను తానే చూచుకోడానికి స్వాతంత్ర్యం వున్నదీ అంటే అది విభాగాలుగాఅయి పోయి బలహీనపడటంకాదు దీనివలన సోవియట్ లోని స్వాతంత్రజాతుల మధ్య ఐక్యత మరింత బలపడింది.

ఈ ఐక్యతను, కలయికను, మన ముస్లిం లీగ్ యావత్తూ కొనియాడింది. ముస్లిములు పాకిస్తాన్ వస్తే భారతదేశ రక్షణ విషయంలో బాధ్యతవహించరు అనే అపనిందను ఖండిస్తూ జిన్నా యిలా అన్నాడు :

“మనం చక్కని ఇరుగు పొరుగు వారిలాగ బ్రతుకుదాం. మనదేశాన్ని దక్షిణపువైపున, పడమటివైపున హిందువులు కాపాడాలి. తూర్పు, వాయువ్య సరిహద్దులను ముస్లిములు కాపాడాలి. అప్పుడు మనం ఐక్యతతో నిలబడి భారతదేశం భారతీయులదే” అని ప్రపంచానికి చాటుదాం.” (అలిఫుర్ మార్చి 1941).

వచ్చిన ఖర్మం ఏమంటే విడిపోయే హక్కు పేరుచెప్పేసరికల్లా కొంతమంది దృష్టిలో అస్తమానం కొట్టుకుచచ్చే బాల్కన్ జాతులు ముందు కనబడుతున్నాయి. అయితే ఈ భయానికి వెనుకవున్న దేమిటి? భారతదేశాన్ని బలవంతాన తప్పితే మరోవిధంగా ఒకటిగా వుంచలేము. అనే సామ్రాజ్యవాదుల తత్వమే. ఎందువల్ల

వారికిలాగవుండాలి : ప్రజాస్వామ్య సూత్రాన్ని అమలుజరపడమంటే వివిధప్రజల మధ్య సమానభావం. పరస్పరం అర్థంచేసుకొని తద్వారా కలయిక, ఐకమత్యం ఏర్పడడం అనేవి జరగాలి.

భారతజాతీయ కాంగ్రెసు తాను అవలంబించుతున్న ప్రజాస్వామ్య సూత్రాన్ని అనుసరించే రోజురోజుకు లీగు కోర్కెను అంగీకరించేదానికి మొగ్గుచూపుంది. క్రిపు రాయబారాల అనంతరం కాంగ్రెసు వర్కింగుకమిటీ ఇలాఅని ప్రకటన చేసింది. స్వతంత్ర భారతదేశంలో ఏర్పడే యూనియన్ లో ఏరాజ్యాంగ భూభాగాన్ని బలవంతంగా యూనియన్ లో వుంచాలనే దృష్టితో కాంగ్రెసు ఆలోచించదు. ఈ ప్రకటనచూస్తే కాంగ్రెసు-లీగులు ఒకదానికొకటి చాల దగ్గరకు వస్తున్నాయనే బోధపడుతుంది.

అల్లాబాద్, అఖిలభారత కాంగ్రెసుకమిటీ సమావేశంలో అంగీకరింపబడిన జగత్ నారాయణలాల్ తీర్మానం అనలోచితంగాను, తొందరపాటుతోను, గావించినది. కాంగ్రెసు వారిలో చాలమంది, కాంగ్రెసునాయకులుకూడా దానిని అలాగేభావించారు. మౌలానా అబ్దుల్ కలాం అజద్, జవహర్లాల్ నెహ్రూ వీరిద్దరూకూడా ఢిల్లీ కాంగ్రెసుతీర్మానం లోని దృక్పథం అలాగే వుందని వక్కాణించుతూ, వ్రాత మూలకంగాకూడా ప్రకటనలు చేశారు.

1942 ఆగస్టులో జరిగిన బొంబాయి అఖిలభారత కాంగ్రెసుకమిటీ సమావేశంలో, అవశిష్టాధికారాలను (రెసిడ్యుయరీ పవర్సు) రాష్ట్రానికివ్వాలనే తీర్మానం ద్వారా స్వయంనిర్ణయ హక్కును, అంగీకరించే దానికి ఒకడుగు ముందుకు వేసిందనే చెప్పాలి.

అందుచేత పొరపాటు పంధా నవలించించే కొందరు కాంగ్రెసువారుగాని, కోపంతో మాట్లాడే కొందరు ముస్లింలీగర్లుగాని ఊహించేటట్లు కాంగ్రెసు అఖండ హిందూస్థాన్ కావాలనే దృక్పథం తీసుకోవడంలేదు. అలా అనుకోడం తప్పు.

కాంగ్రెసు ఇప్పుడు మరొక అడుగు ముందుకువైచి, పాకిస్తాన్ కోర్కెను అంటే, ముస్లింజాతులకు స్వయం నిర్ణయహక్కువుండాలనే సూత్రాన్ని అంగీకరించింది. అలా చేయకపోవడం అంటే మన స్వాతంత్ర్యోద్యమాన్ని చీల్చడం, మన దేశాన్ని చీల్చడం, కడక స్వాతంత్ర్యం కావాలనే కోర్కెనే తిరస్కరించడం అవుతుంది.

అంతేకాదు, అలా చేయడమంటే ఈనాడు రాజకీయ ప్రతిష్టంభనను అలాగే వుంచడం అవుతుంది. మనలోడి దేశీయులు కరువుతో, వ్యాధులతో వేలకొలది మృత్యువువాతబడి నశిస్తువుంటే నిస్సహాయులవలె చూస్తూ కూర్చోవడం అవుతుంది.

తుంది. నిరంకుశాధికారులకు తమ ఇచ్చవచ్చినట్లు పరిపాలన చెలా యించడానికి మరింత అవకాశం ఇవ్వడం అవుతుంది. మనదేశ ఆర్థిక విధానం. సాంఘిక జీవనం కూలిపోతూంటే చూస్తూ వూరుకోడం అవుతుంది. జపాను ముష్కరులకు మనదేశ గుమ్మాలను తెరచివుంచడం అవుతుంది.

ముస్లింలీగుకూడా గత రెండేండ్లలోను మనదేశానికిసంబంధించిన దుర్దశనుండి గుణపాఠాన్ని నేర్చుకోవాలి.

నేడు దేశంలో కాంగ్రెసు-లీగు ఐక్యత లేకపోవడంవల్ల, కాంగ్రెసు నాయకులు ఇంకా జైళ్లలోనే వుండడంవల్ల, వారిని విడిపించడానికి ముస్లిం లీగు తన బాధ్యతను ఇంకా నెరవేర్చకపోవడంవల్ల వేలకొలది మన దేశ స్థులు-చివరకు పాకిస్తాన్ కావాలనే ప్రాంతాలలోని వారే-వేలకొలది నాశనమైపోతున్నారనే విషయంకూడా ముస్లింలీగు గుర్తించాలి.

ఒకప్రక్క కాంగ్రెసుతోను, మరొకప్రక్క సామ్రాజ్యవాద ప్రభుత్వంతోను బేరాలాడుతూ కూర్చోడం పాకిస్తాన్ కు దారితీయమసరికదా మనదానిసత్వాన్ని ఇంకా ఎక్కువకాలం పొడిగించడానికే దారితీస్తుందనికూడా ముస్లింలీగు గ్రహించాలి.

కాంగ్రెసును మన కోర్కెను అంగీకరించేటట్లు చేసికొని మనవైపుకు త్రిప్పుకోనిదే. కాంగ్రెసుతో ఒడంబడిక చేసుకోనిదే పాకిస్తాన్ స్వరూపం చెందడమనేది అసంభవమనికూడ గ్రహించాలి.

అందుచేత మనమంతా ఒక విషయాన్ని గుర్తించాలి. పాకిస్తాన్ కోర్కె. 1929 లాహోర్ కాంగ్రెసు గావించిన స్వాతంత్ర్య తీర్మానానికి అనుగుణ్యంగా జవించినదేగాని మరోటికాదు. కాంగ్రెసు తన గౌరవప్రదమైన సాంప్రదాయానుసారంగా సోదరజాతులలో కలుగుతూన్న ఈ నూతన చైతన్యాన్ని ఆహ్వానించి వారి న్యాయమైన కోర్కెను అంగీకరించాలి. తద్వారా మనదేశాన్ని ఆవరించియున్న అనైక్యత అనే దుర్దశను అంతమొందించాలి. ప్రతిష్టంభనను తొలగించాలి.

(పీపుల్స్ వార్ 19 మార్చి 1944)

ముస్లింప్రజలు ఐక్యతను వాంఛిస్తున్నారు

(1943 ఏప్రిల్ లో ఢిల్లీ లో జరిగిన ముస్లింలీగ్ మహాసభ సింహావలోకనం)

అభిలభారత ముస్లింలీగ్ మహాసభ బహిరంగసమావేశం ఏప్రిల్ 24 వ తేదీ ఉదయం జరిగింది. ఈ సమావేశంలో ముఖ్యంగా గమనింపదగిన విషయం అధ్యక్షుని ఉపన్యాసం. అధ్యక్షుడు జిన్నా ఇంగ్లీషులో అనర్గళంగా 3 గంటల సేపు ఉపన్యసించాడు. ప్రేక్షకులు 25 లేక 30 వేల మంది దాకా వుంటారని అంచనా. ఇందులో ముస్లింలీగ్ కౌన్సిలు సభ్యులు 400 మంది ఉన్నారు. దేశం నలుమూలల నుండి ఏతెంచిన 1500 మంది ప్రతినిధులున్నారు. ఈ వేల మంది జనం, అధ్యక్ష ఉపన్యాసం సాంతమయ్యేవరకు సావధానంగా కూర్చునివున్నారు. ఇది నాయకుల యెడల వారికిగల గౌరవాన్ని తెలియజేస్తోంది.

జిన్నా ఉపన్యాసంలోని ముఖ్య పాయింట్లేమిటి? అన్నిటికన్న ప్రముఖమైనది:- హిందూ ముస్లిం సఖ్యత తక్షణం సాధించవలసిన పనియని అతడు గుర్తించడం. జిన్నా ఇలా అన్నాడు :-

“ముస్లింలీగుతో ఒడంబడికకు రావాలని గాంధీగారు నిజంగా కోరినట్లయితే నాకంటే సంతోషించేవాడు మరొకడుండబోడు. అలా ఒడంబడికకు వచ్చినరోజు, హిందూ ముస్లిం ప్రజలిద్దిరికి, మహాసుదినం.”

హిందూ ముస్లిం ఐక్యత, “సమస్యలలోకల్లా గట్టిసమస్య” “ఈతుచ్చ బ్రిటీషుప్రభుత్వం” విభజించి పరిపాలించుతుందని, మనం చేసే పొరపాట్లను అది అదనుగా తీసుకొంటుందని, జిన్నా అన్నాడు. ఇంకా ఇలా అన్నాడు :

“మనల్ని విభజించి వుంచడానికి బ్రిటీషుప్రభుత్వం అనేకమార్గాలను వెదకుతుంది. దాని ఆ యెత్తులను భగ్నంచేసే మార్గాన్ని మనం కనిపెట్టాలి.” ఐక్యం కండి! ఐక్యంకండి! ఐక్యంకండి! అని మనం బ్రిటీషువాళ్లను బయటకు పొమ్మని ప్రేమా?”

హిందూ ప్రేక్షకులనుద్దేశించి జిన్నా ఇలా అన్నాడు.

“మీరు ఈ దేశప్రజల స్వాతంత్ర్యాన్ని కోరినట్లయితే, ఆ పోరాటంలో ముందు శ్రేణిలో ముస్లిములు నిలబడతారు. “ఈ గృహకలహం మనకువద్దు; పంధిచేసి

కొందాం: మన మిద్దరం సమానహోదాతో కూర్చోని ఒడంబడిక చేసికొందాం అని ముందుకు వచ్చిచెప్పేబాధ్యత మీది.

ఒడంబడికకై విజ్ఞప్తి

జిన్నా ఐక్యతకై విజ్ఞప్తిచేస్తూ మాట్లాడిన ప్రతివాక్యానికి హర్షధ్వనాలు చెలరేగాయి. ఒకప్రక్క అసమర్థ నిరంకుశప్రభుత్వం నెత్తిన కూర్చోనివుంది. మరోప్రక్క ఫేసిస్టుదండయాత్రా హెచ్చింది. ఇలాంటి అత్యంత ప్రమాదక్లిష్టపరిస్థితులలో, ముస్లిం జన సామాన్యం ఐక్యతకై కదులుతున్నారంటే అశ్చర్యంలేదు. జిన్నా ఉపన్యాసం, ముస్లిం ప్రజాసామాన్యపు కదలికనే ప్రతిబింబించుతుంది. ఇంతకు ముందు ఎన్నడూ, ఇంతగట్టిగా ఇంతనిర్మాణయుక్తంగా కాంగ్రెసులీగులఐక్యతావసరాన్ని గురించి జిన్నా చెప్పలేదు. హిందూముస్లిం ఒడంబడికకై ఇంతటి అదుర్దా ఘండెన్నడూ చూపించలేదు.

ఐక్యతను వాంఛించినంతమాత్రాన లాభంలేదు. ఐక్యతకై ఆవేదనపడ్డ మాత్రాన లాభంలేదు. ఐక్యతకై కృషిచేసి, దానికొక ఆకారం కల్పించి నిర్మించాలి. జిన్నా దానికై ఏమిచేయదలచుకొన్నాడు? ఈవిషయంలో అతనికిగల గొప్ప బాధ్యతను అతడు గుర్తించాడా? తన రాజకీయ జీవితప్రారంభంనుండి, హిందూముస్లిం ఐక్యత తీసుకురావడానికై కృషిచేశానని, ఆవిధంగా తనవంతు కర్తవ్యాన్ని తాను పూర్తిచేస్తున్నానని, దాదాపు గంటనేపు జిన్నా ఉపన్యసించాడు. తానుగోఖలే దాదాభాయి నౌరోజీలకు శిష్యుడననీ, వారివద్దనుండే ఉత్సాహాన్ని పొందానని చెబుతూ వారిద్దరికీ అభివందనలు తెలియజేశాడు. కాని "గాంధీ నాయకత్వంక్రింద కాంగ్రెసు, హిందూ ముస్లింలిద్దరికీ స్వాతంత్ర్యం నిర్దించకుండా అడ్డుపడుతోంది. గాంధీజీ, హిందూనాయకత్వము అందరికీస్వరాజ్యం కోరడంలేదు. హిందూ రాజ్యమే కోరుతున్నారు." అంటూ జిన్నా ధోరణినడిచింది. గాంధీజీకి, కాంగ్రెసుకు వ్యతిరేకంగా ఈవిధంగా మాట్లాడడంద్వారా, ఐక్యతకై గల గాఢవాంఛను తాను భగ్నపరుస్తున్నాడని జిన్నా గుర్తించాడా? రెండుమహాసంస్థలమధ్య నాయకులమధ్య అత్యంత స్నేహం సామరస్యము ఉండవలసిన ఈసమయంలో, ఈవిధంగామాడట్లాటంవల్ల అనవసరంగా ఇరుపక్షాలమధ్య వైమనస్యం హెచ్చిపోతుందని జిన్నా గుర్తించాడా? ముస్లింహక్కు అయిన స్వయంనిర్ణయసూత్రాన్ని కాంగ్రెసుచేత, కాంగ్రెసు ప్రజా సామాన్యంచేత ఒప్పించడానికి మార్గంఇదేనా? ఈసందర్భంలో నాకు ఆలిండియా కాంగ్రెసుకమిటీ సమావేశాలు (బొంబాయి, అల్హాబాద్) జ్ఞాపకం వచ్చాయి ఆ సమావేశాలలో కొందరు కాంగ్రెసునాయకులు ఒకప్రక్క

ఐక్యతను గురించి నొక్కిచెబుతూనే, లీగ్ తో రాయబారులు జరిపి ఒడంబడికకు రావాలని తమ సమ్మతిని చూపించుతూనే, మరొకప్రక్క లీగ్ పై (ఇప్పుడు జిన్నా కాంగ్రెసుపై సాగించునట్లుగానే) దాడి సాగించారు.

ముస్లింలీగ్ కు కమ్యూనిస్టుపార్టీ గవించిన విజ్ఞప్తిని గురించి జిన్నా ఇలా అన్నాడు. "కమ్యూనిస్టుపార్టీ ఈ రోజులలో బాగా ఉత్సాహకరమైన ('యాక్టివ్') పార్టీలాగా కనపడుతోంది. కాని వారి విజ్ఞప్తిలోని విషయాలు ప్రధానంగా తప్పు."

విజ్ఞప్తిలో మేం చెప్పిన దేమిటి? స్వయంనిర్ణయసూత్రాన్ని అంగీకరించడానికి దేశం చాలావరకు ముందుకు కదిలిందని మా అభిప్రాయం; గాంధీజీకూడ వైస్రాయికి వ్రాసిన లేఖలలో హిందూ ముస్లిం సఖ్యతకై ఆదుర్దా చూపించాడు. ఇక లీగ్, కాంగ్రెసునాయకుల విమర్శలను కోరుటకు చొరవచూపించాలి - సామాజ్యవాదం అన్నదమ్ములను విడదీయడానికై కల్పించిన అడ్డంకులను, తద్వారా బ్రద్దలు చేయాలి. కాని జిన్నా చెప్పిందేమిటి? తన అభిప్రాయంలో, కాంగ్రెసులోగాని లేక హిందువులలోగాని మార్పు ఏమీ రాలేదట. కాని ఈ విషయంలోకూడ, ఇది వరకటివలె జిన్నా మొండిగా ఉండలేదు.

"గాంధీగారికి సమాచారం అంతా వస్తూనేవుంది. చుట్టూ ఏంజరుగుతుందో ఆయనకు తెలుసు. ఆయన నాకు తిన్నగా ఎందుకు వ్రాయకూడదు? అలా వ్రాస్తే ఆయనను అడ్డుపెట్టగలవారెవరు? వైస్రాయి వైపుకు చూడటంవల్ల లాభం ఏమిటి? ఈ దేశంలో ప్రభుత్వం బలంగాఉంటే ఉండవచ్చు. కాని అలాంటి ఉత్తరం గాంధీగారు వ్రాస్తే, దానిని అపదానికి ఒక్క క్షణంగాడ ప్రభుత్వం సాహసించలేదని నా అభిప్రాయం. అలా ఉత్తరం అపేక్షతో అది తీవ్రంగా ఆలోచించవలసిన విషయమే "

ఈ ప్రకటనకు హర్షద్వానాలు చెలరేగాయి. పరస్పర అనుమానాలున్నప్పటికీ, ఒకరిపై ఒకరికి దురభిప్రాయం ఉన్నప్పటికీ, మన జాతీయ జీవనానికి ఐక్యతే శరణ్యం. ఆ ఐక్యత క్రమంగా ముందుకు వస్తోంది. జిన్నా ఉపన్యాసంలో నాన్-పార్టీ నాయకులు "ఇంకా ఎక్కువ ఉపయోగకరమైన వర్తకులను" అవలంబించాలని సూచనలందిచ్చారు. "మహాపురుషులు సైతం తప్పులు చేస్తారు" అని అన్నాడు. ఇంతకూ, జిన్నా అభిప్రాయం ఏమంటే, హిందూ ముస్లిం ఐక్యత విర్మించకుండా వైస్రాయి వద్దకు పోవడంవల్ల ఏమీలాభముండదని.

ప్రభుత్వ ప్రతికూలత

బ్రిటిషు ప్రభుత్వం, తన అధికారాన్ని పదులుకోడానికి ఇష్టపడటంలేదు. దానిని నిర్లాక్షిణ్యంగా ఖండించాడు జిన్నా.

“కాంగ్రెసువారిని ఎదిరించుటద్వారా బ్రిటిషువారు ముస్లిములను తాము కక్షించుతున్నామని చెప్పుతున్నారు. కాని మేమనేదేమంటే : అది శుద్ధఅబద్ధం. మీరు (బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం) మమ్మల్ని ప్రేమిస్తున్నారని నమ్మం.... లార్డులిన్లిత్ గో. అమెరిలు వక్కా దైహార్డు (కరడుగట్టిన) ముఠావారు. వాళ్లు ముస్లింలీగ్ ను, ప్రతి ఇతర పార్టీని నిర్లక్ష్యం చేస్తున్నారు.... ముస్లిం ప్రజలకు సంబంధించినంతవరకు బ్రిటిషువారివైగల ద్వేషం అపారం.”

ఆవిధంగా జిన్నా మాటాడుతుంటే. బొంబాయి ఎ. ఐ. సి. సి. లో నెహ్రూ అజాద్ ల క్రోధపూరిత ఉపన్యాసాలు నా చెవులలో గింగురుమన్నాయి. ఈయుద్ధం విషయంలో కూడ జిన్నా గట్టిగానేచెప్పాడు.

“ఈ యుద్ధాన్ని వుత్త ప్రేక్షకులుగాచూస్తూ కూర్చునేపాత్ర వహించడం. బ్రిటిషువారికిగాని, మిత్రరాజ్యాలకుగాని, మనకుగాని లాభకరమా? ఈ యుద్ధంలో ఓడిపోయేవత్తంలో, మనం హిట్లరు కాళ్ళక్రిందనో, ముస్కోలిని కాళ్ళక్రిందనో సరిగిపోతాం. వాళ్ళు (బ్రిటిషు వాళ్ళు, అమెరికావాళ్ళు) లండన్ కో. చికాగో కో పోతారు. మన మెక్కడికి పోతాం? ఈ యుద్ధంలో పోరాడి జయించాలని మనకంటే ఎవరెక్కువ ఆసక్తి చూపుతున్నారు? దురాక్రమణివారులు మ్రింగేది మన ఇళ్ళూ, వాకిళ్ళూను.... కాని వాళ్ళ (ప్రభుత్వం) లోకవెంట నడవడం నాకు ఇష్టంలేదు. “మనం గెలిస్తే వాళ్ళు ఇప్పుడున్న స్థితిలోనే వుండిపోతారు; లేదా మనం ఓడిపోతామా, మనతోపాటు వాళ్లూ గంగలో కలుస్తారు” అనే జూదగాడిలా వుండి బ్రిటిషువారి వైఖరి.”

యుద్ధంలోని అంతర్దాలను గుర్తించడం ఒకటే దేశభక్తునికి చాలదు. “బుద్ధితక్కువ” సామ్రాజ్యవాదులకు వ్యతిరేకంగా, మీవాదన ఏమిటో చెప్పుకోడమే సరిపోదు. ఈయుద్ధాన్ని మనయుద్ధంగా భావించడం అవసరం. సామ్రాజ్యవాదుల చేతులనుండి యుద్ధనిర్వహణాన్ని లాక్కొని ప్రజలచేతిలో పెట్టడం అవసరం. ఇది జాతీయైక్యతద్వారానే సాధ్యమవుతుంది. 1942 ఆగస్టులో కాంగ్రెసు నాయకత్వం పొరపడిన అంశం ఇదొక్కటే; దురదృష్టవశాత్తు లీగుకూడ అదే విధంగా వ్యవహరించుతోంది.

జిన్నా ఉపన్యాసంలో గమనింపదగిన మరొకఅంశం ఏమంటే - భవిష్యత్తు పాకిస్తాన్ ప్రజాస్వామ్య ప్రాతిపదికపై వుంటుందని చెప్పడం.

“పాకిస్తాన్ లో యుక్తవయస్సువచ్చిన వారందరికి ఓటు వుంటుంది. వారు, రాజ్యాంగాన్ని ఏర్పరిచే సంస్థకు ప్రతినిధులను ఎన్నుకొంటారు. ప్రజాస్వామ్యం మా నరనల్లో ఉప్పొంగుతోంది. ప్రజలకష్టాన్ని దోచుకొని బ్రిటికే భూస్వాముల

కోసం, పెట్టుబడిదారులకోసం. నేను పనిచేస్తున్నానని తలస్తే, నేనొక్క రోజు కూడా పనిచేయలేను. పెట్టుబడిదారులు, భూస్వాములు తెలివిగలవారయితే, ప్రస్తుత నూతన స్థితిగతులకు అనుగుణ్యంగా వారు తమ పద్ధతులను మార్పు కోవాలి. అలా మార్పుకోరూ, వాళ్ళుగర్హం! మనం ఏమీ చేయలేము.”

సహజంగానే, జిన్నా ఉపన్యాసంలోని ఈభాగం ముస్లింలీగ్ సామాన్య సభ్యులలో బాగా చొచ్చుకుపోయింది. వారు నాతో మాట్లాడుతూ, పాకిస్తాన్ సోషలిస్టు రాజ్యమవుతుందనేవారు. అందుకు జిన్నా పర్కీన పైపక్కలను ఉల్లేఖించేవారు. లీగ్ వర్కింగుకమిటీలో కుప్పలుతిప్పలుగా ఉన్న నవాబులు, రాజాలు, సర్ బిరుదాంకితులు, క్వాయెడ్-ఎ-అజాం జిన్నా ఉపన్యాసంలోని ఈభాగాన్ని, పైవారివలెనే సంతోషంగా ఆహ్లానించి యుండరనుకొంటాను. ఈ సూత్రాలనే మరింత స్పష్టంగా తీర్మానరూపంలో ప్రవేశపెట్టదలచిన డాక్టర్ అబ్దుల్ హమీద్ కాజీ, అబ్దుల్ మజీద్ సింధీగార్లను, తీర్మానాన్ని ఉపసంహరించుకోమని జిన్నా కోరాడు. ఇందుకు పై నవాబులు, రాజాలు సంతోషించివుంటారు. (“ముస్లిం ప్రజలలో ఐక్యత”ను వాంఛించి) జిన్నా అలా ఆ తీర్మానాన్ని ఉపసంహరించుకోమని కోరాడని నాతో చెప్పారు. అయినప్పటికీ ఇదంతా, లీగ్ ఒక అడుగు ముందుకు వేసిందని తెలియజేస్తోంది. ఇంతేగాక, సాధారణంగా ముస్లింలలో ఉన్న అతివాద వోరణినిగూడ స్పష్టంగా తెలియజేస్తోంది.

తీర్మానాలు

రెండవ బహిరంగ మహాసభరాత్రి 10½ కు ప్రారంభమయింది. ఢిల్లీలో సాధారణంగా మీటింగులు పెట్టే సమయం ఇదే. ఈసభకు దాదాపు 50 వేలమంది ప్రజలు వచ్చారు. రాత్రి ప్రకాంతంగా ఆహ్లాదకరంగావుంది. విద్యుద్దీపాలతో బాగా అలంకరించబడిన పందిరిఅంతా నిండిపోయింది.

ఈక్రింది విషయాలకు సంబంధించిన తీర్మానాలు గావించబడినాయి.

(1) దక్షిణాఫ్రికాలోని స్లాక్విల్లు (2) ఆహారము, అవసరవస్తువులు (3) సమిష్టి జరిమానాలు (4) సింధులో మార్షల్లా (5) పీర్వగారోను గురించి

దక్షిణాఫ్రికాలో భారతీయులకు విరుద్ధంగా చేయబోయే చట్టం, “ఘోరాతి ఘోరమైన చట్టం” అని జిన్నా అన్నాడు. బ్రిటిషు ప్రభుత్వం ఈ విషయంలో జోక్యం కలుగజేసికోవాలని తీర్మానం చేయబడింది.

ఆహారం, అవసరవస్తువుల సప్లయల గురించిన తీర్మానంలో ప్రభుత్వం అవలంబించుతున్న విధానాన్ని తీవ్రంగా ఖండిచారు. ప్రభుత్వం అవలంబించే విధానం

లంచగొండి తనానికి, దొంగమార్కెట్టుకు, ప్రజలదోపిడికి" దారితీస్తున్నదని ఈ తీర్మానంలో తెలుపబడింది.

సర్జియాయుడ్లీన్ ఆహమ్మద్ ఆహార తీర్మానాన్ని ప్రతిపాదించాడు. హుస్సేన్ ఇమాం దానిని బలపరిచాడు.

హుస్సేన్ ఇమామ్ బీహార్ నుండి వచ్చాడు. బీహారులో ముస్లింలీగ్ వారు, ఆహారకమిటీలలో చేరుతున్నారు. ఆహారకమిటీలను ఏర్పరుచుతున్నారు. అందుచే ఇమాం నిజమైన ప్రజాప్రతినిధిగా మాట్లాడడంలో ఆశ్చర్యంలేదు. ఆహారసమస్యపై ముస్లింలీగ్ తో కలిసి పనిచెయ్యడానికి అంతులేని అవకాశాన్ని ఈ తీర్మానం ఇస్తోంది.

సమిష్టి జరిమానాల విషయమై గావించిన తీర్మానంలో, సమిష్టి జరిమానాలను, సమిష్టిరక్షణ ఉత్తరువులను ముస్లింలకు వర్తింపజేయరాదని అన్నారు, యావత్తుదేశానికి ప్రమాదంవున్న ఈక్లిష్టసమయంలో, బీదలైన రైతాంగంపై జరిమానాలు విధించుటనల్ల వారి మనోనిబ్బరం చెడిపోతుంది. కాబట్టి సమిష్టి జరిమానాలను విధించే ప్రభుత్వపాలనీనంతనూ వ్యతిరేకించి అసమ్మతి చూపవలసింది. కాని ఈ తీర్మానంలో ఆలాచేయనందువల్ల, ఇది అసంతృప్తికరంగా వుంది.

సింధులో మార్షల్ లాను ఉపసంహరించుకోవాలని, పీర్ పగారోను ఉరితీసి వందుకు అసమ్మతి దెలుపుతూ ఒక తీర్మానం చేయబడింది. దీనిని సింధు ముస్లింలీగ్ మంత్రులొకరు ప్రవేశపెట్టారు. మరొకమంత్రి బలపరచారు. . ఇది అక్కడ రాష్ట్రస్వపరిపాలనలోని బూటకాన్ని తెలియజేస్తుంది.

ఇకరాజకీయతీర్మానానికి వద్దా. ఇందులో దాదాపు సగభాగం 1942 ఆగస్టు 20న బొంబాయిలో లీగ్ వర్కింగ్ కమిటీ ప్యాన్ చేసిన తీర్మానంనుండి ఉల్లేఖించబడినదే. అందులో ఏముంది:- నిజమైన అధికారాన్ని గనుక తమకు ఇచ్చినట్లయితే దేశరక్షణ భారాన్ని తాను వహించుతానని లీగ్ అన్నది - కాని బ్రిటిషు ప్రభుత్వం దీన్ని "పూర్తిగా నిర్లక్ష్యంచేసింది." బ్రిటిషు ప్రభుత్వపు ఈ దైఖిరికి లీగ్ అసమ్మతి తెలియజేస్తోంది. ఇంతేగాక, క్రిపు సూచనలను లీగు విమర్శించింది. క్రిపు సూచనలు దాదాపుగా కాంగ్రెసుకోర్కెను అంగీకరించుతున్నాయట. తమకు ఇష్టంలేకపోతే ఫెడరల్ యూనియన్ లో బలవంతంగా ఉండవక్కరలేదు. అన్న కాంగ్రెసుధోరణితోనే క్రిపు సూచనవుంది. గాని స్పష్టంగా స్వయం నిర్ణయహక్కును గుర్తించడం లేదని జిన్నా అన్నాడు.

స్వయంనిర్ణయ హక్కును అనగా పాకిస్తాన్ ను, బ్రిటిషు ప్రభుత్వం స్పష్టంగాను, ఖచ్చితంగాను గుర్తించాలి.

తీర్మానంలోని చివరిరెండుపేరాలు క్రొత్తగా చేర్చబడినాయి. తీర్మానంలోని ఈ చివరభాగంలో “ఫెడరల్ శాసనాన్ని బ్రిటిషుప్రభుత్వం ఇండియాపై రుద్దినట్లు యుతే. ముస్లిములు దానిని నిరోధించుతారు. తత్ఫలితంగా కలిగే “పుర్వజాతు రక్త పాతానికి, విషాదానికి - వీటన్నిటికీ బాధ్యత బ్రిటిషుప్రభుత్వం ఒక్కదానిపైననే వుంటుంది.” ఇంకా ముస్లిములను ఈవిధంగా ఈతీర్మానం హెచ్చరించింది. “పాకిస్తాన్ ఆశయాన్నిచేరాలంటే, ముస్లింల సంయుక్తప్రయత్నాలవల్లనే. ఇచ్చాపూర్వక త్యాగాలవల్లనేదృఢనిశ్చయంవల్లనే, సాధ్యమవుతుంది. అందుచే, పాకిస్తాన్నుసాధించడానికి అవసరమైన బలాన్ని పొందడానికి తమ యావచ్ఛక్తిని ఉపయోగించాలి”

ఈ తీర్మానంపై మాట్లాడినపుడు ముస్లిం నాయకులు గర్జించారు. నిప్పులు శ్రీకక్కారు. ఇవి వింటూవుంటే, నాకు బొంబాయిలోజరిగిన అలిండియా కాంగ్రెసు కమిటీసభ జ్ఞప్తికివచ్చింది. బొంబాయి ఎ. ఐ. సి. సి. లో వలెనే ఇక్కడకూడా—

ఇది మనయుద్ధం — మనదేశాన్ని రక్షించుకోవలసిన ప్రధాన బాధ్యత మనది — అని అర్థంచేసికోలేకపోయారు. మనదేశాన్ని ఇంకొకరు రక్షించనీయ లేదనుకోదం అసంగతమైన విషయం. ఇంతేగాదు. బొంబాయి ఎ. ఐ. సి. సి. లో లీగ్ను వదలివేసినట్లుగానే, ఇక్కడకూడా లీగ్ దేశభక్తియుతమైన మహాసంస్థ (కాంగ్రెసు)నూ, కాంగ్రెసు నాయకత్వాన్నీ లెక్కచేయక తృణీకరించింది. “కఠిన” సామ్రాజ్యవాదులపై కొన్ని సవాళ్ళు సూచాయగా అందిచ్చారు. ఏదోరకమైన ‘పోరాటం’ చేయబడుతుందని బెదరించారు. తమ జీవితాలను ధారబోయడానికి సిద్ధంగా ఉండాలనీ “ఊరికే జైలుకుపోవడంకాదనీ”—కాంగ్రెసువాదులూ, హిందువులూ దీనినిగురించి ఏమనుకొన్నా లెక్కచేయవలదనీ, ఉద్బోధించారు. కాంగ్రెసూ, గాంధీజీ, “మొదట స్వాతంత్ర్యం తర్వాత ఐక్యత” అని అన్నారనే, వారిపైన లీగుకు ప్రధానంగా ఇంత గుర్తువుందని నేను గ్రహించాను.

సరిగ్గా అదేవిధంగా ముస్లిం ప్రజలముందుకూడా వారు ప్రబోధించుతున్నారు: కాంగ్రెసు నాయకులకూడా, లీగ్కు స్వాతంత్ర్యం అక్కరలేదుకాబట్టి లీగ్తో ఒడంబడిక సాధ్యంకాలేదని చెప్పారు. లీగ్ నాయకులిదే తిరిగి వల్లించుతున్నారు.

పా ర్థా లు

గత పదినెలల అనుభవము లీగ్ నాయకులకు ఏమీ పాఠం నేర్పలేదా? అగస్టులో కాంగ్రెసు నాయకులు గావించిన తప్పులనే మీరుకూడ తిరిగి చేయబోతున్నారా? అహారసమస్య పరిష్కారానికి, దేశరక్షణకు, సంయుక్త జాతీయ ప్రభుత్వానికి మన దేశప్రజల నందరినీ ఐక్యపరచుటొక్కటే. సజీవమైన ఐక్యత

ఒక్కటే. ఈ అంధకారంనుండి తప్పించుకొనడానికి మార్గంఅన్న విషయాన్ని వారు గుర్తించరా ?

ముస్లింలీగ్ బలపడుతున్నందుకు, లీగ్చుట్టూ స్వాతంత్ర్యకాముకులైన ప్రజలను లక్షలాదిగా సమీకరించుతున్నందుకు భారతదేశ ముస్లింలందరూ-ఇంతేల-యావత్ భారతదేశము హర్షించుతోంది. ఇది శుభసూచకం. కాని, ప్రస్తుతం మనల్ని ఎదుర్కొనుచున్న దేశరక్షణ-అహోర్సమస్య-స్వయంనిర్ణయహక్కు - దేశస్వాతంత్ర్యం-మొదలగు సమస్యలను లీగ్ పరిష్కరించ గల్గిందా లేదా అని లీగును, ముస్లిములు, ఇతర భారతీయులు పరీక్షచేసి చూస్తారు. ఈ సమస్యపరిష్కారానికి మార్గం ఒక్కటే; అది, మన దేశంలోని దేశభక్తసంస్థలు రెండూ ఐక్యమవడం. తమ నందరినీ ఎదుర్కొనుచున్న ప్రమాదాలను-అపదలను - తమంతకు తామే స్వీయబలంతో ఎదుర్కోడానికి ప్రజలనందరినీ కాంగ్రెసు-లీగు ఐక్యపతాకక్రింద సమీకరించడం ఒక్కటేమార్గం. లీగు గనుక ముందుకువచ్చి ఐక్యతకొరకు పనిచేయకపోతే; కాంగ్రెసును నిందిస్తూ కూర్చునివుంటే; "పోరాటం" అనే దాని బెదిరింపు, కాంగ్రెసు ముఠాలో విచ్ఛిన్నం కల్గించనట్లుగానే, లీగ్ ముఠాలోకూడా విచ్ఛిన్నం తెచ్చిపెడుతుంది. ఇతరులపై ఒత్తిడితేవాలి, అనే ఎత్తుగడలు ముస్లింప్రజల మనోనిబ్బరం చెడగొతాయి. అంతేగాక, ఓటమి తత్వాన్ని పురిగొల్పి, సామ్రాజ్యవాదుల చిన్న భాగస్వాములుగా వైస్రాయి కార్యనిర్వాహక వర్గంలో కొందరు చేరడానికి దారితీస్తుంది. నిజమైన అధికారం మాత్రం సామ్రాజ్యవాదులు అప్పగించరు.

ముస్లిం ప్రజాసామాన్యం ఐక్యత కోరుతున్నదనే విషయంలో ఎలాంటి సందేహమూలేదు. వారు ఐక్యతకై సంసిద్ధంగా ఉన్నారు. వారి మనోధావం కొంత వరకు నాయకత్వంలోకూడ కన్పించుతోంది. జిన్నాకూడ చాలవరకు ఐక్యతకై ముందుకు వచ్చాడు.

ముస్లిమేతరప్రజలు, స్వయంనిర్ణయాధికారాన్ని అంగీకరించుట మీదను- కాంగ్రెసునాయకుల విడుదలకై ముస్లింలీగ్ కదలాలనేకోర్కె జయించుట మీదను అంతా ఆధారపడివుంది.

(9—5—43)

ధిర్లీ సమావేశం

(1943 నవంబరు 14,15)

అఖిలభారత ముస్లిం లీగ్ కౌన్సిల్ మొత్తం సభ్యత్వం 500. ధిర్లీలో జరిగిన లీగ్ కౌన్సిల్ సమావేశానికి వందమంది సభ్యులు మాత్రమే హాజరయ్యారు. అరేబిక్ కాలేజి హాలులో జరిగిందీ సమావేశం. హాలులో ఎలాంటి అలంకారాలు లేవు. నినాదాలు, బేనర్ల మాట అటుంచి, చివరకు ఒక ముస్లిం లీగ్ జండా అయినా లేదు. ఇక ప్రేక్షకుల గేలరీలో 150, 200 వందలమంది కన్నా ఎక్కువరేరు.

ఏమిటీ చిత్రం : అయిదు రాష్ట్రాలలో లీగ్ మంత్రివర్గాలు పరిపాలన సాగిస్తున్నాయి. ముస్లిం ప్రజాసామాన్యంలో లీగు పలుకుబడి నానాటికి పెరుగుతూంది. సింధు, సరిహద్దు, బెంగాల్ రాష్ట్రాలలో ఇటీవల జరిగిన ఎన్నికలలో లీగు పొందిన అఖండవిజయాలే ఈ పలుకుబడికి నిదర్శనం. ఇలాంటి ముస్లిం లీగ్ లో, ఒక అఖిల భారత వార్షిక సమావేశానికి, మరో వార్షిక సమావేశానికి మధ్య సర్వాధికారం నిర్వహించగల కమిటీ లీగ్ కౌన్సిల్. అంత ప్రాముఖ్యతగల కౌన్సిల్ సమావేశమవుతుంది. అయినా ఉత్సాహం ఏమూలా కనబడదు. వచ్చి పాల్గొన్నవారు కూడా బహుకౌర్తిమంది,

ఎవరికయినా ఇది వింతగా తోచకతప్పదు. ఒకవైపు లీగ్ వరపతి పెరుగుతూంది; మరోవైపు: 'చరిత్రాత్మకమ'ని 'డాన్' పత్రిక పేర్కొన్న ఈ కౌన్సిల్ సమావేశానికి వచ్చినవారు ఇంతకౌర్తిమంది. ఇందుకు కారణం తెలుసుకోవడం కష్టంకాదు.

జిన్నా ఉపన్యాసం.

రాబోయే లీగ్ సమావేశానికి ఆద్యక్షునిగా జిన్నాను ఏకగ్రీవంగా ఎన్నుకున్నారు. ఈ ఎన్నిక జరిగినమీదట జిన్నా ఒక చిన్న ఉపన్యాసంచేశాడు. తనను హత్యచేయడానికి జరిగిన ప్రయత్నాన్ని సభ్యులు ఖండిస్తూ తనపట్ల వెల్లడిచేసిన అనురాగానికి, విశ్వాసానికి తానెంతో మురిసిపోయానన్నాడు.

ఆద్యక్షుణ్ణి. కార్యవర్గాన్ని ప్రతిఏటా ఎన్నుకోవడం చాలా మంచిదన్నాడు. వీరు సవ్యంగా ప్రవర్తించేలా చేయడానికి ఇదొక మార్గమన్నాడు. లీగు నిబంధనావళి ప్రజాస్వామికానికి స్వరూపమన్నాడు. "నాయకుని విధానం మీకు అంగీకారం

కాకపోతే పరిష్కారం మీచేతిలోనే ఉంది. మీ ఇష్టాయిష్టాలపైనే మేమాధారపడి ఉన్నామ" న్నాడు.

కత్తులతోను, రౌడీవర్తకులతోను, సమస్యలను పరిష్కరించాలనే ధోరణిని ఖండించాడు. ఒక్క విశ్వాసరాహిత్య తీర్మానంతో లీగ్ కౌన్సిల్ తనను అధ్యక్ష స్థానం నుంచి 24 గంటల్లో తొలగించగలదన్నాడు.

ఈ మాటలు చెప్పి జిన్నారాజకీయ పరిస్థితులపైపు తిరిగాడు. గత అఖిల భారత ముస్లిం లీగ్ సమావేశం (1948 ఏప్రిల్) తరువాత భారతరాజకీయరంగంలో కొత్తవిషయాలేమీ జరగలేదు. కాబట్టి తాను చేయగలదంతా ప్రస్తుతపరిస్థితిని తిరిగి వివరించడమే నన్నాడు.

భౌగోళికంగా ఇండియా అంతా ఏకఖండమని నిరూపించడానికి సామ్రాజ్య వాదులు, 'ఆఖండహిందూస్థాన్' వాదులు కొత్తవాదనలను లేవదీశారు. ఇవన్నీ హాస్యాస్పదము లన్నాడు జిన్నా. ట్రిటన్ లోని కరుడుగట్టిన బోరీ సామ్రాజ్య వాదులు భారతదేశాన్ని తమ ఏకాధికారిత్వంలోంచి వదలడానికి ఇష్టపడడంలేదని చెప్పి జిన్నా తీవ్రంగా ఖండించాడు. హిందువులను, ముస్లింలను, తమకింద బానిసలుగ ఉంచుకోవడమే ఈ సామ్రాజ్యవాదుల ఏకైక ఆశయమని హెచ్చరించారు.

తరువాత ఎంతో ఉద్వేగంతో ఇలా అన్నాడు : "పాకిస్తాన్ మూల సూత్రం ఏమంటే హిందువులకు, ముస్లిములకు స్వాతంత్ర్యము ఉండం .... హిందువులకు హిందూస్థాన్ స్వాతంత్ర్యం లభించనిదే మనకు పాకిస్తాన్ ప్రాప్తించడంకల్ల" ఈ దృక్పథంతో హిందూ-ముస్లిం సమస్యా పరిష్కారానికి పూనుకోవాలని విజ్ఞప్తిచేస్తూ ఇలా అన్నాడు : "ఐకమత్యం కుదుర్చుకోకుండా ఉండడంవల్ల మనం మనందరివిరోధి అయిన బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యవాదులచేతిలో పడిపోతున్నాం" హిందూ-ముస్లిం రాయబారాలకు లీగు సూచనలను ప్రాతిపదికగా అంగీకరించవలసిందని హిందువులను కోరాడు. అలా అంగీకరించకుండా ఉండడం చాలా ప్రమాదకరమైన ధోరణి. అందరినీ నట్టేటముంచుతుందని హెచ్చరించాడు.

ఇక బెంగల్ విషయం. అక్కడి కరువుపరిస్థితి కంతటికీ బాధ్యత నిరంకుశ ప్రభుత్వానిదే అని నొక్కి చెప్పాడు. "ఇది మానవకల్పితమైన కరువు. ఇండియా లోని బ్రిటిష్ పరిపాలన చరిత్రకే ఇదొక మాయనిమచ్చ." అని ఖండించాడు. నాజిముద్దీన్ మంత్రివర్గాన్ని అభినందించాడు. దాన్ని బెంగల్లో చెలరేగుతున్న ఆకలిమంటలను అర్పడానికి పాటుపడుతున్న అగ్నిమాపకదళం అన్నాడు.

భారతీయు లందరూ - రాజకీయ విభేదాలను పాటించకుండా, ముందుకువచ్చి బెంగాలుకి తోడ్పడాలని ఉద్బోధించాడు.

జిన్నా మాటలనుబట్టి ఒక విషయం స్పష్టమయింది. బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం తన అధికారాన్ని వదలుకోడానికి ఇష్టపడదని జిన్నా పూర్తిగా గ్రహించాడు. హిందువులకు ముస్లింలకు - అంటే కాంగ్రెసుకు లీగుకు - పరిష్కారం కుదరనిదే పరిస్థితులు బాగుపడవనికూడా గుర్తించాడు. కాని పరిష్కారానికి అతను చూసిన మార్గం ఏమిటి? ఈ పరిష్కారానికి పాకిస్తాన్ సూత్రాన్ని ప్రాతిపదికగా తీసుకోవాలని అనడం తప్ప అతను మరేమీ చెప్పలేదు. కాంగ్రెసునాయకుల విడుదలను కోరుతూ పల్లెతు మాటయినా అనలేదు. నిజం చెప్పాలంటే పరిష్కారమార్గం ఏదీ సూచించలేదు.

ఈ వైఖరి పర్యవసానం ఏమిటి? రాజకీయంగా చొరవతీసుకొనే అవకాశాన్ని సామ్రాజ్యవాదులచేతుల్లోనే విడిచిపెడుతుంది ముస్లింలీగు. ఇందువల్ల దేశం అధోగతిపాలవుతుంది. లక్షలాది సోదర భారతీయులు ఘోర మరణాల పాలవుతున్నారు.

ఆహారసమస్య విషయంలో లీగునాయకుల దోరణికూడా చాల అసంతృప్తి కరంగా ఉంది. ఆవిషయంలోకూడా చొరవలేదు; రాజకీయ, అర్థిక విషయ పరిస్థితులను తొలగించడానికి ఒక నైమిషకార్యక్రమాన్ని సూచించాలనే దృష్టిలేదు.

బెంగాల్లోని భయంకర కరువు పరిస్థితులు భారతదేశంలోని ముస్లింల నందరిని జలదరింప జేసిందనడానికి సందేహంలేదు. లీగ్ కౌన్సిల్ నికూడా ఇది ఎంతో కదిల్చింది. సమావేశంలో ఆహారసమస్యను గురించిన తీర్మానాలపైని, వాటి సవరణలపైని జరిగిన వాదోపవాదాలే ఇందుకు నిదర్శనం. అధిక లాభాపేక్షను, దొంగ నిలవలను అరికట్టి తీరాలని దేశంలోని లీగుసభ్యులందరూ ఐచ్ఛికంగా కోరుతున్నట్లు ఈ చర్చల్లో తేలింది. రేషనింగు, ధరల కంట్రోలు అమలు జరపాలనీ; వీటి విషయంలో లీగు నిర్ణయించిన విధానాన్నే యూనియనిస్టు మంత్రివర్గం అనుసరించాలనీ, లీగుసభ్యులందరూ కోరుతున్నట్లు వెల్లడయింది. ఆహారపదార్థాలను, ఇతర జీవితావసర సరకులను, స్వీకరించి, కంట్రోలుచేసి సవ్యంగా పరఫరా చేసేవిషయంలో కేంద్ర ప్రభుత్వం దేశమంతటా ఒకే విధానాన్ని అనుసరించాలని వీరి వాంఛ.

తిండిదొంగల నరికట్టాలి

ఉదాహరణకు, షేక్ ఆబ్దుల్ సలామ్ (ధిల్లీరాష్ట్ర ముస్లింలీగ్ అధ్యక్షుడు) ప్రతిపాదించిన తీర్మానంలో ఈ దిగువ విషయం ఉంది :

“అహార పదార్థాలను దొంగతనంగా నిలవచేయడాన్ని ఈ సమావేశం తీవ్రంగా ఖండిస్తోంది. ప్రతిపట్టణంలోను, పల్లెల్లోను, ఈ తిండి దొంగలను బట్టబయలుచేసి, ఎక్కడా వారిఆటలు సాగకుండా చేయాలని ప్రతిరాష్ట్ర, ప్రాథమిక, లీగుకమిటీని హెచ్చరిస్తోంది,”

పంజాబురాష్ట్ర ముస్లింవిద్యార్థి ఫెడరేషన్ మాజీ అధ్యక్షుడయిన హమీద్ నిజామీ ఈ తీర్మానాని కొక సవరణ సూచించాడు. “రేషనింగును, కంట్రోలును, అమలు జరిపేటప్పుడు ప్రజాప్రతినిధుల సలహాతో పనిచేయాల”ని ఈ సవరణను సూచిస్తూ అతను పంజాబు మంత్రివర్గాన్ని; హిందూ, ముస్లిం, బ్రిటిష్ తిండిదొంగలను మహాతీవ్రంగా ఖండించాడు.

నిజామీ అంకుశస్పృటులనుండి తనను కాపాడాలని పంజాబ్ ప్రధాని ఆద్యక్షుని కోరుకోవలసివచ్చింది. పంజాబు మంత్రివర్గాన్ని పేరెత్తి ఎత్తిపొడవ కూడదని జిన్నా ఆదేశించాడు. అందువల్ల సర్ ఛోటారాం చేష్టలను సవిస్తరంగా వెల్లడిచేయడానికి వీలులేకపోయింది. అయినా నిజామీ తాను చెప్పదలచుకొన్న ముఖ్యవిషయాలన్నిటినీ నొక్కిచెప్పేశాడు. కేంద్ర, రాష్ట్ర, ప్రభుత్వాల తెరమరుగునున్న అన్ని జాతుల తిండిదొంగలను లీగు ఎదుర్కొని, హతమార్చాలని అత వన్నప్పుడు; దేశమంతటా - పంజాబులోకూడా రేషనింగ్, ధరల కంట్రోలు అమలుజరపాలని కోరినప్పుడూ - సభ్యులుకరకాళ ధ్వనులతో తమ ఆమోదాన్ని వెల్లడించారు.

అన్నిటికన్నా ఆశ్చర్యకరమైన విషయం ఏమిటంటే - సింధురాష్ట్ర ప్రధాని వర్ గులాం హుస్సేన్ హిదయతుల్లా, కంట్రోలు, రేషనింగులను సమర్థిస్తూ ఉత్తేజకరంగా మాట్లాడాడు. లీగ్ నాయకత్వం ఈరెండింటినీ తప్పకుండా అమలు జరిపించగలదని చెప్పాడు. “ఈ విషయంలో నాయకత్వం వహించి, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు మార్గం చూపండ”ని జిన్నాను కోరాడు. సరిహద్దురాష్ట్రప్రధాని సర్దార్ బొరంగజేద్ఖాన్, బెంగాల్ ప్రధాని సర్ నాజిముద్దీన్కూడా ఈ దృక్పథాన్ని సమర్థిస్తున్నారని సమావేశం ఆందరూ అనుకున్నారు.

ఈవిధంగా అన్నివైపులనుండి కురుస్తున్న సుత్తిపెట్టులనుండి తట్టుకోడానికి పంజాబు తిండిదొంగల ప్రతినిధులు కౌన్సిల్లోతమతరపున మాట్లాడానికి రాజా ఘజన్ ఫర్ ఆలీని నియమించారు. ఈయన యూనియనిస్టు మంత్రివర్గానికి పార్లమెంటరీకార్యదర్శుల్లో ఒకడు. ఈ రాజాసాహెబ్ మాట్లాడాడు. అంతకన్నా దగ్గర కోరుఉపన్యాసాన్ని ఊహించనయినా ఊహించలేము. కేంద్రప్రభుత్వాన్నిదుమ్మెత్తి పోశాడు. అది ఏమీచేతకాని ప్రభుత్వమన్నాడు. పంజాబునుంచి పంపిన గోధుమ

లను బెంగాలుకు చేరవేయడమయినా దానికి చేతకాకపోయిందన్నాడు. ఇప్పుడు కావలసింది కంట్రోలు, రేషనింగులు కానేకాదన్నాడు. అధికారోత్పత్తే ఇప్పుడు అత్యవసరమన్నాడు.

కంట్రోలు, రేషనింగులను వ్యతిరేకిస్తూ పంజాబు ముస్లింలీగు ఏకగ్రీవంగా తీర్మానించిందని అతనన్న మాటలను నిజామీ ఖండించాడు. ఆ తీర్మానాన్ని చేసింది పంజాబులీగువర్కింగుకమిటీ అని నిజామీ తెలిపాడు. అక్కడయినా అది ఏకగ్రీవంగా ఆమోదింపడలేదని చెప్పాడు. ఈ విషయంలో జిన్నా కూడా మాట్లాడవలసి వచ్చింది. అలాంటి తీర్మానం జరిగినసంగతి తనకూడా తెలియదని జిన్నా చెప్పాడు. ఇక రాజాసాహెబ్ ఉక్కిరిబిక్కిరై ప్లేటుమార్చక తప్పిందికాదు. జాతీయప్రభుత్వంగాని, జిన్నాగాని. ధరలకంట్రోలును అమలుజరపమని కోరినట్లయితే తాము తప్పక అమలుజరుపుతామన్నాడు. ఈ మాటలను పరిహాసిస్తూ సభికులందరూ నవ్వారు. "ధరల కంట్రోల్ క మహాపాపకార్యం" అంటూ అతను ఉపన్యాసం ముగించాడు.

కొన్ని సభ్యులలో చాలమంది ఆభిప్రాయం ఈ భావానికి పూర్తిగా వ్యతిరేకమన్నది సుస్పష్టం. వాళ్ళ దృష్టిలో తొడిదొంగకన్నా పరమపాపి మరొకడులేడు. వాడిపట్ల దయాదాక్షిణ్యాలు అణుమాత్రమయినా చూపాలనేభావం వారికిలేదు. కాని, జిన్నా వారితో కలిసిరాలేడు. కంట్రోలు, రేషనింగుల విషయంలో చేయవలసిన ఏర్పాట్లనుగురించి కేంద్రప్రభుత్వానికి, రాష్ట్రమంత్రివర్గాలకు సవివరంగా సూచన లివ్వనక్కరలేదనే వైఖరి నాయన అవలంబించాడు.

తుదినిర్ణయం

షేక్ అబ్దుల్ సలామ్ తీర్మానంలోను, హమీద్ నిజామీ సవరణలోను సూచించిన చర్యలకు తాను వ్యతిరేకిని కానన్నాడు జిన్నా. కాని, "దేశంలోని ఆహారసమస్యను పరిష్కరించడానికి తగినచర్యలు తీసుకోవాల"ని ఇండియా ప్రభుత్వాన్ని కోరితే చాలని ఆయనతేల్చాడు. నవాబ్ ఇస్మాయిల్ ఖాన్ (యు.పి.) ప్రతిపాదించిన అధికారతీర్మానంలోని ముఖ్యాంశం ఇదే మాటల్లో ఉంది. వర్కింగు కమిటీ ఆ తీర్మానాన్ని అదివరకే ఆమోదించింది. చివరకు కొన్ని ఆ తీర్మానాన్నే అంగీకరించింది.

అయిదురాష్ట్రాల లీగు ప్రధానమంత్రులను ప్రత్యేకంగా కలుసుకొని, వర్వతా అనుసరించతగిన ఆహారవిధానాన్ని గురించి సాకల్యంగా చర్చిస్తానని జిన్నా వెల్లడిచేశాడు. "ఈ అయిదురాష్ట్రాలకు సంబంధించినంతవరకు ముస్లిం ప్రధానులే పూర్తిచార్యత వహించాలి.....తమ కందరికీ వర్తించతగిన ఒక విధానాన్ని వారు

నిర్ణయించుకోవాలి. చేయవలసిందంతా మేము చేయటం లేదని మీరు అనుమానించవద్దు" అని ఆయన వివరించాడు.

సమావేశంలో జరిగిన చర్చల్లో ప్రధానపాత్ర వహించింది బెంగాల్ సమస్య. భారత ప్రభుత్వమూ, బ్రిటిషు ప్రభుత్వాలే బెంగాల్ పరిస్థితికి బాధ్యులని విమర్శించడం : లీగు మంత్రివర్గానికి పూర్తి మద్దతు నివ్వడం-ఇదీ ఈ విషయంలో వర్కింగు కమిటీ సూచించిన అధికారవంధా. "బెంగాల్ ప్రజలకు ధన, వస్తు సహాయం చేయండ"ని దేశంలోని ముస్లిం లందరికీ విజ్ఞప్తి చేశారు.

బెంగాల్ పరిస్థితినిగురించి బెంగాల్ ప్రవాని ఒక పెద్ద ప్లేటుమెంటు చదివాడు. తన మంత్రివర్గంపై ఆమెరీ మోసిన ఆరోపణలను ఖండించడానికి : భారత ప్రభుత్వం అనుసరిస్తూ వచ్చిన విధానమే బెంగాల్ పరిస్థితికి దారితీసిందని రుజువు చేయడానికి, అతను ప్రయత్నించాడు. బెంగాలుకు ఆహారధాన్యాలను సప్లయ చేయడానికి భారతప్రభుత్వం వేసిన ప్రతిష్టాను ఎలా భగ్నమయిందో వివరించాడు. దాన్యం సరఫరాలకు ఇరుగుపొరుగు రాష్ట్రాలెలా అంతరాయాలు కలిగించాయో, క్రమక్రమంగా పరిస్థితు లెలా విషమించాయో విపులంగా తెలిపాడు.

పాకిస్తాన్ లో స్వతంత్ర బెంగాల్ రాష్ట్రం అనుభవించగల సౌకర్యాలను, పొందగల సుఖాలను సర్ నాజిముద్దీన్ వర్ణించాడు ఇప్పుడైనా రాష్ట్రంలోనూ, బయటనుంచీకూడా ఆహారధాన్యం సేకరించడానికి తన మంత్రివర్గం చేస్తున్న కృషి ఎంతచక్కనిదో వర్ణించాడు. బెంగాల్ లో జరుగుతున్న కరువునివారణోద్యమాన్ని స్తుతించాడు.

ఈ ప్లేటుమెంటులో బెంగాల్ లోని లీగు ప్రసక్తేలేదు; తిండికొంగలవిషయం ఒక కట్టుకథ అని నిర్లక్ష్యం చేశారు; రాజకీయ పరిస్థితులనుగూర్చి ఒక్కమాటయినా లేదు; అన్ని పక్షాల ఐక్యమంత్రివర్గంయొక్క ఆవశ్యకత వెలికినా కనబడదు. ఆకలిమంటల్లో మారిపోతూ చావుబ్రతుకులమధ్య కొట్టుకులాడుతూన్న లక్షలాది అభిగ్యుల నిజస్థితి ఈ ప్లేటుమెంటులో కనబడదు. ఈస్థితిలో జపాను విమానదారుల ప్రమాదంగురించిన ఊపేలేదు. గుడ్డిధీమాతో ఉన్న నిరంకుశారికారే ఇలాంటి ప్లేటుమెంటు తయారుచేయగలదు గాని, బెంగాల్ ముస్లిం ప్రజల నాయకుడు ఎన్నటికీ చేయలేదని వేసనుకున్నాను.

భారతప్రభుత్వాన్ని ఖండించడం; ఆమెరీ అసత్యప్రలాపాలను బట్టబయలు చేయడం - ఇవంతా బాగానేఉంది. కాని భారతీయుల కివన్నీపాతవిషయాలే - కొత్తగా చెప్పవలసిన ఆవసరంలేదు. నేడు ప్రతి ముస్లింపౌరుడూ లీగుకొన్నిర్వైపు, లీగు నాయకత్వంపైపు ఆత్యంతో మాస్తున్నది దేనికోసం? ప్రభుత్వ

అసమర్థతవల్ల దేశమంతటా బిగుసుకున్న ఉచ్చుల్లోంచి, నేటి మహాక్షిప్తపరిస్థితుల్లోంచి, జాడ్యాలబారినుండి, మృత్యుముఖంలోంచి బయటపడేమార్గంకోసం ఎదురుచూస్తున్నాడు.

లీగు చొరవతీసుకోలేదు

ఈ మార్గాన్నే ఇంతవరకు లీగునాయకత్వం చూపలేకపోయింది. ఇతర ప్రజాపక్షాలతో చేతులుకలిపి తిండిదొంగలను, దొంగవ్యాపారస్తులను రూపుమాపడం కోసం ముస్లింప్రజాసామాన్యాన్ని ఈ నాయకత్వం సమీకరించడంలేదు. కాంగ్రెసు నాయకులను విడుదలచేయాలనే కోరికను తనక క్తి అంతటితో బలపరచడంలేదు. నాయకత్వంవహించి, జాతీయైక్యతకోసం ఉద్యమాన్ని సాగించడంలేదు. కాని తన స్థితిని చెప్పకొని, తన కోరికలను వెల్లడిచేయడంతో తృప్తిపడి ఉరుకుంది. ఈ వ్యాసం మొదట్లోచెప్పిన వింతపరిస్థితికి కారణంఇదే. లీగుయొక్క పలుకుబడి పెరగడంతోవాటు, దాని నిర్మాణాభివృద్ధికలగడంలేదు; స్వయంనిర్ణయహక్కును, స్వాతంత్ర్యాన్ని సాధించడానికి ముస్లింప్రజల సంఘటితశక్తి హెచ్చడంలేదు.

భాక్త్యుసభ్యులెవ్వరూ లీగులో చేరగూడదని నిషేదిస్తూ ఒకతీర్మానం చేసింది లీగు. కాని ప్రస్తుతరాజకీయ ప్రతిష్టంభనను తొలగించడానికి తాము వీలాంటి నిర్మాణకార్యక్రమాన్ని అవలంబించకపోవడమే ముస్లింప్రజలలో చీలికలకు అవకాశం కలిగిస్తున్నదని లీగు నాయకులు గుర్తించడంలేదు.

ఈవిషయాన్ని మౌలాజపర్ అలీఖాన్ కౌన్సిల్ ముందుకుతెచ్చాడు. రిబనాన్ స్వాతంత్ర్యాన్ని తిరిగి ప్రతిష్ఠించాలనే తీర్మానాన్ని ప్రతిపాదిస్తూ ఆయన ఇలా మాట్లాడాడు.

“అరబ్బురాజ్యాలు - ముస్లిం అరబ్బులు, క్రిస్టియన్ అరబ్బులనే భేదం లేకుండా, ఈనాడు ఐక్యమత్యంతో నిలిచిఉన్నాయి. అదేకాలు తమ కోరికలను సాధించుకొంటాయి. ఇందుకు సందేహంలేదు! మనదేశంలో హిందువులు, ముస్లింలు ఏకమయితే, గాంధీజీ, జిన్నాలు కలుసుకొని ఒడంబడిక కుదుర్చుకుంటే, మనదేశంకూడా ఒక బలవత్తరమైన దేశంగా వర్ధిల్లగలదు.”

ప్రస్తుత క్షిప్తపరిస్థితుల్లోంచి బయటపడడానికి విస్పష్టమైన కార్యక్రమం తీసుకోవాలనే భావం లీగులోని యువకవర్గాల్లో నానాటికి పెరుగుతూంది. అహరదాన్యాలకు, బట్టలకు, ఇతరజీవితావసర సరకులకు తక్షణం ధరలు నిర్ణయించాలని

అఖిలభారత ముస్లిం విద్యార్థి సంఘకార్యనిర్వాహకవర్గం తీర్మానించింది. ఇలాంటి తీర్మానాలేవీ జరక్కుండా చేయడానికి పంజాబు యూనియనిస్టు మంత్రివర్గం ఎంతో ఒత్తిడి తెచ్చింది. అయినా ఆ విద్యార్థి నాయకులు లొంగలేదు. (ఢిల్లీలో లీగు కౌన్సిల్ సమావేశం జరుగుతూన్నప్పుడు యూనియనిస్టు మంత్రివర్గసభ్యులయిన సర్ ఛోటూరాం, బర్దేష్ సింగు లిద్దరూ ఢిల్లీలోనే ఉన్నారు. ఇది గమనించవలసిన విషయం.)

కేంద్రప్రభుత్వ కార్యనిర్వాహకవర్గం, ప్రజలకు ప్రాతినిధ్యం వహించేదికాదు. కాబట్టి, ఈ ధరల కంట్రోలుసమస్యను పరిష్కరించ లేకపోయిందని ఆతీర్మానంలో స్పష్టపరిచారు. అందువల్ల, ముస్లింలీగు, ఇతర ప్రజాపక్షాలతో కలిసి కేంద్రంలో ప్రజాప్రభుత్వాన్ని నెలకొల్పడానికి పూనుకోవాలని విజ్ఞప్తి చేశారు.

ముస్లిం పత్రికావిలేజరులతోను, చాలమంది లీగ్ కౌన్సిల్ సభ్యులతోను, ముస్లిం విద్యార్థులతోను ఇష్టాగోష్టి జరిపారు. లీగు నొక ప్రజాస్వామ్య, ప్రజా సంస్థగా అభివృద్ధిచేయాలని వారు కనబరచిన ఆ కాంక్షకు నే నాశ్చర్యపడ్డాను. "స్వతంత్ర భారతదేశంలో ముస్లింప్రజల స్వాతంత్ర్యాన్ని స్థాపించుటకు" కృషి చేయాలని వారు వెల్లడించిన దీక్ష నన్నానంద పరిచింది.

లీగ్ కౌన్సిల్ సభ్యుడొకాయన నాతో ఇలా ఉన్నాడు :

"అనేక విషయాల్లో మీతో ఏకీభవిస్తాము. లీగు అభివృద్ధి కరమైన పంథాల ననుసరించాలనే మాకోరిక. కాని, అనుకొని ఏమిలాభం? ముస్లిం ప్రజల లోకి పోయి పాటుపడనిదే; మాభావాలను వారి నడుటబెట్టి, వారినందరిని లీగులో సంఘటిత పరచందే. లీగు వివానాల్లో మార్పు నెలాతేగలం?" ఈ దృక్పథమే లీగులో నానాటికి విస్తరిస్తుందనడానికి ఏలాంటి సందేహంలేదు.

ముస్లిం జాతీయ వాదులపై చరిత్రవేసిన బాధ్యత

కాంగ్రెసు ముస్లిం ప్రముఖుల సమావేశం

కాంగ్రెసు ముస్లింలను గురించి తొకవిధంగా అనుకొంటున్నారు. కాంగ్రెసు-లీగు ఒడంబడికకు తీరని అటంకంగా ఉన్నది వీరే అని లీగు సభ్యులంటారు. ఇక కాంగ్రెసులోని హిందువులా - "మీరు చాలా మంచివారేగాని ఏం ప్రయోజనం? ముస్లింలలో మీపలుకుబడి సన్నగిరిపోతుంది." అన్నట్లు వారిని చూస్తున్నారు చాలమంది.

వీళ్ళిద్దరూ ఇలా అనుకోదంచూచి కాంగ్రెసు ముస్లింలు తబ్బిబ్బవుతున్నారు. బాధపడుతున్నారు. ఏంచేయాలి? ఎలాంటి త్యాగానికయినా తాము వెనుదీశారా? సామ్రాజ్యవాద సంకెళ్ళనుంచి తనదేశం విముక్తిపొంది. భారతీయులందరితోపాటు ముస్లిం పోదరులుకూడా నూతనజీవితాన్ని నిర్మించుకొని సుఖపడడంకోసం అష్టకష్టాలకోర్చి తాము కృషిచేశారే!

ఇంతచేసినా నేడు తామున్న స్థితి ఇది. దీనిలోంచి బయటికి మార్గంలేదా? నేటి రాజకీయ ప్రతిష్టంభనను తొలగించడానికే కాంగ్రెసు ముస్లింలు ఏమి చేయలేరా?

నిష్కల్మష దేశభక్తులు

హఫీజ్ మహమ్మద్ ఇబ్రహీం (యు. పి. లో లోగడ కాంగ్రెసుమంత్రి): అబ్దుల్లా టైల్వి ('బాంబేక్రానికల్ సంపాదకులు): అబ్దుల్ ఖయాం (ఫెషావర్ కేంద్రశాసనసభలో కాంగ్రెసు ఎం. ఎల్. ఏ.): మౌలానా అహమద్ సయద్ (జమియత్-ఉల్-ఉలేమా-ఇ-హింద్ అక్టింగు అధ్యక్షుడు) మౌలానా మస్తీ కిషా యతుల్లా (జమయత్-ఉల్-ఉలేమా కార్యవర్గ సభ్యుడు): డాక్టర్ షాకతుల్లా అన్వారీ (అజాద్ ముస్లింబోర్డు ప్రధాన కార్యదర్శి): మహమ్మద్ అహమ్మద్ కాజ్మీ (అహ్మద్ నాయకుడు, యు. పి. నుంచి కేంద్రశాసనసభా సభ్యుడు) వీరందరూ

వవంబరు మొదటిరోజుల్లో ఢిల్లీలో సమావేశమయారు. ప్రస్తుత రాజకీయ పరిస్థితులను గురించి ఆలోచించడానికి ఆనందర్పంలో నేను వారినందరిని కలుసుకున్నాను. మనదేశంలో ముస్లిం రాజకీయాలు తెలిసినవారికెవ్వరికి వీరు కొత్తగాదు. దేశంలో ముస్లిం జాతీయభావాలను తీర్చిదిద్దుతున్నవారిలో వీరు ప్రముఖులు.

మొదటి ముగ్గురు, వరుసగా యు. పి., బొంబాయి; సరిహద్దు రాష్ట్రాల కాంగ్రెసు ముస్లిం ప్రముఖులు. మౌలానా లిద్దరూ భిలాపత్ ఉద్యమంనుంచి జాతీయోద్యమంలో వన్నెకెక్కిన యోధులు; మత గురువులుగ లక్షలాది ముస్లింల బత్తీని చూరగొన్నారు. అంతేగాదు. ఏమైనాసరే, సామ్రాజ్యవాదులకు తలవంచని ధీరులుగ గౌరవింపబడుతున్నారు. షాకతుల్లా తన పెత్తంద్రీ, సుప్రసిద్ధ దేశభక్తుడు అయిన డాక్టరు అన్నారీ సాంప్రదాయాన్ని నిలబెడుతున్నాడు. మన దేశంలోని ప్రముఖ విద్యాశాస్త్రవేత్తల్లో ఒకరి కొడుకు కాజ్మీ. తంద్రీకొడుకులు నిగ్గుతేరిన జాతీయవాదులు.

హాఫీజ్ ఇబ్రహీం అంతకు కొద్దిరోజులక్రితమే విడుదలయివచ్చారు. వారే యీ సమావేశాన్ని ఏర్పాటుచేశారు. కాంగ్రెసు - లీగు ఐక్యతను ఎలా సాధించడం; ఇప్పటి ప్రతిష్టంభనను తొలగిండానికి కాంగ్రెసు ముస్లింలు ఏవిధంగా తోడ్పడగలరు; అన్నవే సమావేశంలో చర్చించిన ప్రధానవిషయాలు. స్వయంనిర్ణయ సూత్రం, పాకిస్తాన్‌ని గురించికూడా చర్చలు జరగడం సహజమే.

మూ ల సూ త్రం

ఈ సమావేశంలో ఎవ్వరేమిమాట్లాడినా ఒక మూలసూత్రం అందరిమాటల్లోనూ కనబడింది. హిందూ - ముస్లిం ఐక్యతకు ఈనాడున్న అవసరం ఇదివరకెన్నడూ లేదనీ, కాంగ్రెసు, లీగు ఐక్యతకు దేశానికెంతో క్షేమకరమనీ, అదే ప్రతిష్టంభనను తొలగించే మార్గమనీ అందరూ అంగీకరించారు. ఈ సమావేశంలో తేలిన మరోముఖ్యవిషయం ఏమంటే - స్వతంత్రభారతదేశం ఒక సమ్మేళనంగా ఉండాలి. అయినప్పటికీ ఈ సమ్మేళనంలో చేరేప్రాంతాలకు విడిపోయేహక్కుతో సహా స్వయంనిర్ణయఅధికారం తప్పనిసరిగా ఉండాలి. ఇంచుమించు ఈ విషయాన్నే స్పష్టపరుస్తూ జమియత్ ఉల్-ఉలేమా 1942 ఫిబ్రవరిలో ఢిల్లీలోను, అజాద్ ముస్లింబోర్డు 1942 మార్చిలో లాహోరులోను తీర్మానాలు చేశాయి.

క్రిష్ణరాయబారం విఫలమయినతరువాత కాంగ్రెసు వర్కింగుకమిటీ సమావేశమయి, ఏప్రాంతంలోని ప్రజలను కూడ నిర్బంధంగా భారత సమ్మేళనంలో అట్టి పెట్టవేయం అని తీర్మానించింది. అంటే పైవైఖరికి చాలదగ్గరికు వచ్చిందన్నమాట అని ఈ సమావేశంలో అనుకొన్నారు.

సమాధానం కుదురుతుందంటే -

అయితే లీగువిషయం ఏమిటి? ఇక్కడే వచ్చింది చిక్కంతా. కాంగ్రెసుతో ఒడంబడిక కుదుర్చుకోవాలనే పట్టుదల లీగుకి నిజంగా ఉందని పీరిస్ ఎవ్వరికీ నమ్మకంలేదు. "పాకిస్థాన్ కోరికకు ఒప్పుకుంటే సమాధానం తప్పకుండా కుదురుతుందనే నమ్మకమే నాకుంటే ఆ కోరికకు కాంగ్రెసు ఒప్పుకొనేలా కృషి చేస్తాను. కాని, జిన్నా నిజంగా ఒడంబడిక కోరుతున్నాడని నేను నమ్మను. జైలు నుంచి గంధీజీ ఉత్తరం రాస్తే, ఏంచేశాడో చూడండి. కాంగ్రెసుతో ఒడంబడిక కుదరకుండా ఉండడానికి జిన్నా ఏవో సాకులు వెతుకుతుంటాడు. కాంగ్రెసును ప్రతిఘటించడ వల్లనే లీగు నిలబడగలుగుతూంది. ఒడంబడిక కుదిరినట్లయితే ముస్లిం లీగు పలుకుబడి తగ్గిపోతుంది." వాని వారిలో ఒకరు నాతో అన్నారు.

అంటే ఇతర కాంగ్రెసువాదులవలె కాంగ్రెసు ముస్లింలకు కూడా లీగంటే గాఢమైన అనుమానాలున్నాయన్నమాట.

"స్వయం నిర్ణయ కోరికను ఆమోదిస్తున్నామని మీరు స్పష్టంగా ప్రకటించి, కాంగ్రెసు వారిచేత కూడా ఆమోదింపజేస్తే - లీగు దేశభక్తులకు కాంగ్రెసంటే ఉన్న అనుమానాలుపోతాయి. ఐక్యతను కోరుతున్న లీగువర్గాలు బలపడతాయి. జాతీయ వాయకుల విరుద్ధం కోసం లీగు కూడా కృషి చేసేలా ఒత్తిడి లేవడానికి వారికి అవకాశం చిక్కుతుంది అంటే ప్రతిష్టంభనను తొలగించడానికి కాంగ్రెసుకు లీగు చేయూతగ ఉండే అవకాశం దొరుకుతుందన్నమాట. ఈనాడు కాంగ్రెసు ముస్లింలపైని చరిత్రపెట్టిన బాధ్యత యిది." అని నేనన్నాను.

తరువాత ఈ విషయం ఒక లీగ్ ప్రముఖునితో మాట్లాడాను. అతనాశ్చర్యపోయాడు. పాకిస్థాన్ సూత్రం అంగీకరించినా, లీగ్ ఒడంబడికకు రాదనుకునే వారున్నారా అన్నాడు. దీనినిబట్టి చూస్తే పాకిస్థాన్ గురించికాదు అభిప్రాయ భేదాలుండడం - పరస్పర విశ్వాసం లేకపోవడంవల్లనే ఐక్యత కుదరకుంటుందని ఆయనకు స్పష్టపరిచాను.

డిల్లీ సమావేశంలో తేలిన ముఖ్యవిషయం కూడా ఇదే. ఆ ప్రముఖులు ఐక్యతయొక్క అవసరాన్ని గుర్తించారు. ఈ ఐక్యతకు పునాది స్వయం నిర్ణయ సూత్రాన్ని అంగీకరించడమే అన్న విషయాన్నికూడా గుర్తించారు. కాని దానితో బాటు లీగ్ అంటే విపరీతమైన అనుమానాలు.

"ఏంచేస్తే ప్రయోజనముంది? మనం ఎంతచెప్పినా లీగువారు వినరు. పైగా మనం జాతి పక్షపాతం చూపుతున్నామని కాంగ్రెసు సోదరులు అనుమానించవచ్చు. కాంగ్రెసునాయకులు జైళ్ళలో ఉన్నారు. మనం ఎంతగింజుకొన్నా వారిని బయటికి

తేలేము. వారు పన్నేనేగాని ఏదీ జరగదు. అంతవరకు కాచుకొని ఉందాం—"
ఇలాంటి నిస్పృహకు, నిరాశకు ఈ అనుమానాలే కారణం, కాని అనేకులలో
ఇలాంటి భావాలు లేవు.

హాఫీజ్ మహమద్ యిబ్రహీంగారు హిందూ - ముస్లిం ఐక్యతతోనం
కాంగ్రెసు ముస్లింల వందరినీ సంఘటితపరచడానికి తప్పకుండా కృషిచేస్తారు.
దానితో గొప్ప సంచలనం కలుగకమానదు. జైళ్ళలోని ప్రముఖ లేమనుకొం
టున్నారని అడిగితే, వారిలా అన్నారు.

"జైళ్ళలో తనతోడి కాంగ్రెసు దేశభక్తులందరూ బయటికివచ్చి, ప్రతిష్ఠాంత
వను అంతమొందించడానికి తహతహ లాడుతున్నారు. ఈ ఆశయంతో బయట
నున్న మనం చేసేకృషిని వారు తప్పకుండా ఆమోదించి, బలపరుస్తారు."

(నవంబరు 1948)

కరాచీ సమావేశం

(1943 డిసెంబరు)

ఆరోజున కరాచీనగరవీధులన్నీ చక్కగా అలంకరింపబడ్డాయి. దేశంలో వివిధ ప్రాంతాలనుండి వచ్చిన 1500 మంది ముస్లిం నేషనల్ గార్డులు (వాలంటీర్లు) తోను, ముస్లిం విద్యార్థి దళాలతోను పెద్ద వూరేగింపు బయలుదేరింది. వారి వెనుక ఒక నూరు మోటారు కార్లలో ముస్లిం లీగు నాయకులు, మంత్రులున్నారు. ఇరు ప్రక్కల సింధు గుర్రాల పాజాలు నడుస్తూంటే మధ్యను ఒంటెవేలాగబడే రథం మీద జిన్నా కూర్చున్నాడు. వూరేగింపు నగరవీధులన్నీ తిరిగి రావడానికి గంటకు పైగా పట్టింది. 36 సంవత్సరాల వెనుక (1907) ఈ కరాచీ నగరంలోనే జరిగిన ప్రథమ ముస్లిం లీగు మహాసభకు వచ్చిన కొద్దిమందిని, ఇప్పుడు వచ్చిన వారిని పోల్చి చూస్తే ముస్లిం లీగు ఎంత బలపడిందీ బోధపడుతుంది.

ముస్లిం లీగు జెండాను ఎగురవేస్తూ జిన్నా ఇలా అన్నాడు. “ఈ వూరేగింపు ముస్లిముల ఐక్యతకు బలానికి చిహ్నం.”

ఒక సంస్థగా చూస్తే ముస్లిం లీగ్ లో ఒడుదుడుకులుండవచ్చు. కాని ఈనాడు అనేక వేల భారత ముస్లిముల కోర్కెలను, ఆశలను అది ప్రతిబింబిస్తోందనడానికి సందేహంలేదు. ఒక్కొక్క సంవత్సరమే గడుస్తున్నకొద్దీ ముస్లిం జనసామాన్యంలో వారి నాయకుడైన జిన్నా యెడల గౌరవ విశ్వాసం ఎక్కువ అవుతూనే వున్నాయి.

ఆ వూరేగింపులో వారి ముఖ్యనినాదాలు మూడు. అవి, “పాకిస్తాన్ జిందా బాద్”, “ముస్లిం లీగ్ జిందాబాద్” “జిన్నా కు జై”. అనేవి. ఈ నినాదాలు దేనిని తెలియజేస్తున్నాయి? భారత ముస్లిములు తమ భూభాగాల్లో స్వతంత్రంగా నివసించడానికి పాకిస్తాన్ కావాలని కోరుతున్నారు. రెండోది ముస్లిం లీగు వారి జాతీయ సంస్థ. మూడోది లీగు నాయకుడు, లీగు నిర్మాత, అయిన జిన్నా తమ్ముడరిని స్వాతంత్ర్యపోరాటంలో విజయవంతంగా ముందుకు నడుపుతాడని వారి విశ్వాసం.

అధ్యక్షోపన్యాసం

జిన్నా అధ్యక్షోపన్యాసాన్ని ప్రతిబుద్ధులంతా ఆత్యంత శ్రద్ధతో విన్నారు. భారత ప్రజలకు రాజకీయాధికారం లేకుండా చేయడానికి బ్రిటిషు నిరంకుశాధికారులు

అవలంబించే కుటిలపద్ధతులను జిన్నా ఖండించినప్పుడు . అన్నిటికంటే ఎక్కువ. జయజయధ్వనాలు చేయబడ్డాయి. ముస్లింలీగ్ ఒక్క ముస్లిముల స్వాతంత్ర్యానికే (పాకిస్తాన్ కు) కాకుండా హిందువులయొక్క భారత ప్రజలందరియొక్క సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యంకోసం పోరాడుతూందని జిన్నా స్పష్టీకరించాడు.

జిన్నా ఇలా అన్నాడు.

“మనం బ్రిటిషు పరిపాలన వుండాలని అంటామనడం సర్వకల్ల. ముస్లిం లీగ్ భారతదేశానికి సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యాన్ని కోరడంలేదని అంటే అది ముస్లిం లీగుకు వ్యతిరేకంగా చేసే విషప్రచారం. దుర్బుద్ధితో చేసేది తప్ప మరోటికాదు”

ముస్లింలీగుతో ఒడంబడిక చేసుకొనకుండా వుండడంవల్ల కాంగ్రెసే మన స్వాతంత్ర్యపోరాటాన్ని కుంటుపరుస్తోందని జిన్నా వాదిస్తున్నాడు. దీనినిబట్టి కాంగ్రెసు.లీగులు ఐక్యమైతే ఈ ఐక్యశక్తితో బ్రిటిషు సామ్రాజ్యవాదులను భారతప్రజలతో రాజీకీ వచ్చేటట్లు లొంగదీయవచ్చునని జిన్నా నమ్ముతున్నాడని స్పష్టమౌతోంది. కాని, కాంగ్రెసునుగూర్చి ఆయనచేసే రిమార్కులనుచూస్తే ఈ ఐక్యతకు ఇప్పుడు అవకాశంలేదని జిన్నా భావిస్తున్నాడు.

ఆయన దృష్టిలో కాంగ్రెసువారి దృక్పథంలో ఏమీ మార్పుకనబడటంలేదు. జైలులో లేకుండా బైటనున్న కాంగ్రెసు వాదులలోకూడ మారేచిహ్నంలేమీ గోచరించడంలేదు. ఈ నిర్ణయానికి వచ్చి, జిన్నా తన అనుచరులందరికి “పాకిస్తాన్ సంపాదించడంకోసం స్వశక్తిమీదనే ఆధారపడండి” అని సలహానిస్తున్నాడు.

అధ్యక్షోపన్యాసంలో జిన్నా ఇచ్చిన ఈసలహాననుసరించే మరునాడు మహా సభలో చౌదరీ ఖలీ కుజామన్ “కమిటీ ఆఫ్ యాక్షన్”ను ఆర్గనైజ్ చేయాలని తీర్మానం ప్రతిపాదించాడు. సరిహద్దు ప్రధాని సర్దార్ బొరంగజేబుఖాన్, సరిహద్దు రాష్ట్రమంత్రులలో ఒకడైన నాష్టర్, పంజాంబు శాసనసభ్యుడైన షేక్ కరామత్ గార్లు ఈ తీర్మానాన్ని బలపర్చారు. అందరి ఉపన్యాసాలలోనుకూడా రెండుధోరణులు స్పష్టంగా కనబడ్డాయి. మొదటిది పాకిస్తాన్ ఎందుకు కావాలో వాదించబడింది. చౌదరీ సాహెబ్ ఇలా అన్నాడు : “ముస్లిములు పాకిస్తాన్ కావాలని కోరుతున్నారంటే హిందూ మైనారిటీలపై పెత్తనం చెలాయించడానికి కాదు, వారు శాశ్వతంగా హిందూ పెత్తనంక్రిందనే వుండి పోకుండా విముక్తి చెందుదామనే.” బొరంగజేబుఖాన్ ఇలా అన్నాడు : “ముస్లిములు తామున్న ఆరురాష్ట్రాలకు స్వాతంత్ర్యం కావాలని కోరుతున్నారు. అలాగే హిందువులు మిగిలిన ఆరురాష్ట్రాలకు స్వాతంత్ర్యం పొందవచ్చు. పాకిస్తాన్ లో వుండే మైనారిటీలపట్ల న్యాయంగా వుండడమే గాక కావలసినంత ఉదారంగాకూడ వుంటాము.”

ఉపన్యాసాలలో కనబడిన రెండవదోరణి ఇది. “పాకిస్థాన్ సంపాదించడానికి సాగించబోయే పోరాటంలో” బ్రిటిష్ ప్రభుత్వానికి వ్యతిరేకంగా నిర్మాణయుక్తంగా బలపడవలసినదని ముస్లిం ప్రజలను ఉత్సాహ పరుస్తున్నారు. పరిహార్ దురాష్ట్ర మంత్రియైన నస్తార్ కూడ ఈ దోరణినే మరింత స్పష్టపరిచాడు. అతనిలా అన్నాడు. “మన ప్రవానశతృవు బ్రిటిషు ప్రభుత్వమేగాని హిందువులు కాదు.”

నిరాశ, నిరుత్సాహం :

1949 ఏప్రిల్ లో ఢిల్లీలో జరిగిన లీగ్ మహాసభలోవలెనే ఇప్పుడుకూడ, ఐక్యతరాదనే నిరుత్సాహం వారిలోవుంది. కాంగ్రెసుతో ఐక్యత కుదరదని, అందుచేత తద్వారా స్వయంనిర్ణయహక్కు, జాతీయప్రభుత్వం ఇవి సాధించడం ఇంక సాధ్యంకాదు. కనుక పాకిస్థాన్ కోసం ప్రాణాల నర్పించడానికైనా సిద్ధంకందవి ముస్లింప్రజలను వారు హెచ్చరిస్తున్నారు. చాలమంది ముస్లిం నాయకుల అభిప్రాయంలో, ఢిల్లీ, కరాచీ మహాసభల మధ్యకాలంలో జరిగిన మార్పు ఏమీలేదని, ముస్లిములపట్ల కాంగ్రెసు - బ్రిటిషు ప్రభుత్వము రెండూ కూడా తమ వైఖరిని ఏమీ మార్చుకోదల్చుకోలేదని వారి వుద్దేశం.

అందుచేత వారిలో నిస్సహజం జనించింది. అన్నిస్సహజతో ఏదో ఒకటి చేసేద్దామనే ఆవేశం వారి నావహించింది. క్రిష్ణ రాయబారాలు విఫలమైన తరువాత, 1942 ఆగస్టు ఎ. ఐ. సి. సి. సమావేశం జరిగే మధ్యకాలంలో కాంగ్రెసులో ఎట్టి స్థితి ఏర్పడిందో సరిగ్గా అటువంటి స్థితే ముస్లింలీగులోకూడ ఏర్పడింది.

అక్కడకూడ ముస్లింలీగులో ఐక్యతకోసం ముందుకు పోవాలనే మార్గం విడనాడబడింది. ఇంకోప్రక్క బ్రిటిషు ప్రభుత్వాన్ని చూద్దామా అంటే బిర్రబిగుసు తుని కూర్చుంది. అందుచేత నిస్సహజం, అనిస్సహజతో ఏదో ఒకటి తెంపుచేసేయాలనే ఆవేశం ఉద్భవించి చివరికి సామ్రాజ్యవాదుల చేతులలో పడిపోయారు. జపాను పానింతులదాడిననుండి దేశాన్ని రక్షించుకోవాలనే దేశరక్షణకూడ వదలి పెట్టబడింది. అన్నిటిలోకి పెద్దదైన మనజాతీయసంస్థ, కాంగ్రెసు నిస్తబ్ధతలో పడింది. మనప్రజలు నిస్సహాయులై, కరువుకు, అంటువ్యాధులకు గురికాబోచ్చారు.

జిన్నా అర్యక్షోపన్యాసంయెడల, ఇతర నాయకుల ఉపన్యాసాలపట్ల ప్రతినిధుల అభిప్రాయాలేమిదో తెలుసుకోవాలని ఆతృతతో ప్రతినిధుల క్యాంపుకు వెళ్ళాను. ఒక రాష్ట్రముస్లింలీగ్ నాయకులలో ఒకాయన ఇలా అన్నాడు. “ఇప్పుడు మేము ఒక పోరాటం సాగించడం అసంభవం. కాంగ్రెసువంటి పెద్ద

సంస్థయే అణచివేయబడినప్పుడు లీగు విజయవంతమౌతుందనడానికి అవకాశం లేదు.”

అయితే ఇంక ఇప్పుడు లీగ్ యేర్పరచే కమిటీ ఆఫ్ యాక్షన్ ఏమిచేయబోతుందని అశిస్తున్నావని నేనాయనను అడిగాను. అయనకేమీ తోచలేదు. జిన్నా తన అధ్యక్షోపన్యాసంలో ముస్లింలీగ్ శాశ్వతమైన ఒక నెక్రీటేరియటు కమిటీని ఏర్పాటుచేయాలని సూచించాడు. ఈ కమిటీ ముస్లింలీగును ఆర్గనైజు చేయడం, రాజకీయ, ఆర్థిక సాంఘిక విషయాలలో ముస్లిముల అభివృద్ధికోసం జరిగే కార్యక్రమాన్ని సమీకరించడానికి కృషిచేస్తుంది. ఇచ్చై తే బాగానేవుంది. కాని నాయకుల ఉపన్యాసాలలో చెప్పిన “యాక్షన్” కి దీనికి చాలా వ్యత్యాసంవుంది.

ఈ కమిటీ ఆఫ్ యాక్షన్, రాష్ట్రాలలో లీగు నిర్మాణానికి అంటే రెగ్యులరుగా సభ్యత్వాన్ని చేర్పించడం, ప్రజాస్వామ్య పద్ధతులపై పనిచేసేటట్లు చేయడం, ముస్లిం ప్రజాసామాన్యానికి లాభకరంగా వుండేటట్లుగా స్వార్థభూస్వాములయొక్క వడ్డీవ్యాపారస్తులయొక్క అన్యాయాలను అరికట్టడానికి కృషిచేయడం ద్వారా లీగు పాలసీని అమలుజరపడం మొదలైన పనులుచేయడానికి సహాయం చేయవచ్చుననే భావమే చాలమంది ప్రతినిధులలో లేదు. ఆ కమిటీ ఆఫ్ యాక్షన్యొక్క పనులేమిటి అనేవిషయం పై వారికి ఒక స్పష్టమైన అభిప్రాయంలేదు.

ముస్లింలీగు పార్లమెంటరీబోర్డును, ఏర్పాటు చేయడం విషయంలోకూడ పంజాబు, బెంగాల్ ప్రతినిధులలో నాకిటువంటి పొరపాటు దృక్పథమే కనబడింది. ఈ పార్లమెంటరీబోర్డును ఏర్పరిస్తే, రాష్ట్రాలలో మంత్రులు ఇంక రాష్ట్రముస్లింలీగులను, లెక్కచేయకుండా త్రోసిపుచ్చే పరిస్థితు లేర్పడుతాయని వారిభయం. దానికి తగినట్లుగానే నజీముద్దీన్, బెంగాల్ అసెంబ్లీపార్టీ బెంగాల్ రాష్ట్ర ముస్లింలీగు నిర్ణయించే పాలసీనే అంగీకరించాలని ఎక్కడలేదు అని వ్రకటించాడు. అదీగాక, బెంగాల్ రాష్ట్ర ముస్లింలీగు రిలీఫ్ కమిటీ ఏర్పడకుండా మంత్రివర్గముతాపాడుచేసింది. కాని ఈరెండు విషయాలపైనకూడా రాష్ట్రముస్లింలీగు మంత్రివర్గముతా అటలను సాగనివ్వలేదు.

కాంగ్రెసు మంత్రివర్గాల రోజుల్లోకూడా ఇటువంటి పరిస్థితులే వచ్చాయి. మంత్రివర్గాలలోనున్న కొందరు స్వలాభాపేక్ష పరులు ఇలాగే రాష్ట్రసంఘాలకు మంత్రులపై ఏమీ అధికారం వుండకూడదన్నట్లుగా వాటిని తప్పించి పైనాయకుల అండను చేరి తమయిష్టంవచ్చినట్లు సాగిద్దామనుకున్నారు.

ప్రజాస్వామ్యలక్షణాలు

మహాసభలో జడ్. ఎ. లారీ ఒక తీర్మానాన్ని ప్రతిపాదించాడు. ఆ తీర్మానంలో పాకిస్తాన్ గా ఏర్పడాలనే ప్రాంతాలలోని ప్రజల ఆర్థిక, సాంఘిక అభివృద్ధి

కోసం. పరిశ్రమలను అభివృద్ధి చేయడంకోసం ఒక పంచవర్షప్రణాళికను తయారు చేయడానికి ఒక కమిటీని నియమించవలెనని వుంది. ఈతీర్మానం ఉద్దేశం మంత్రి వర్గాలకు ఒక స్పష్టమైన కార్యక్రమం ఇవ్వడమే.

లారీ ఇంకా ఇలా కోరాడు. లీగు మంత్రివర్గాలు తమతమ రాష్ట్రాలలో నిర్బంధ విద్యావిధానం అమలుజరపాలని, ప్రజలను పీడించుకు తినడానికి ఏటిషు వారిచే సృష్టించబడిన భూస్వామ్య విధానాన్ని రద్దుగావించి రైతులకు విముక్తి కలిగించాలని కోరాడు. కార్మికుల పరిస్థితి బాగుపడడానికి, పరిశ్రమలు వ్యక్తుల చేతులలో నుండకుండా ప్రభుత్వమే నడిపేవిధానం అవలంబించాలనికూడా కోరాడు.

బెంగాలు మంత్రి తామిజుద్దీన్ సోవియట్ యూనియన్ లో పరిశ్రమలు ప్రజా యత్నం గావింపబడినందుకు సోవియట్ ను అభినందించాడు.

లాహోరునుండి వచ్చిన హామీన్ నైజామి లీగులోమన్న వవాజుల్ని. ఖాన్ బహదూరులను ఖండించాడు. ముస్లింలీగు ముస్లిం జనసామాన్యంయొక్క హక్కులకొరకు పోరాడాలని, తద్వారా నిజమైన ప్రజాసంస్థగా తయారుకావాలని హెచ్చరించాడు.

హాస్సేన్ ఇమామ్ ప్రవేశపెట్టిన తీర్మానంలో అన్ని జీవితావసర వస్తువులు ధరలు కంట్రోలుచేయాలని, రేషనింగు పెట్టాలని కోరబడింది. ఈవిధంగా ఇతర జీవితావసర వస్తువుల ధరలుకూడా కంట్రోలుచేయాలనే నినాదం రేవదీయడం ద్వారా, పంజాబు, సింధు రాష్ట్రాలలోని వ్యాపారస్తుల ఉద్దేశం తక్షణమే ఆహార పదార్థాల ధరలు కంట్రోలుచేసి రేషనింగు పెట్టాలనే కోరికను మరుగుపరచాలని. ఏది ఏమైనప్పటికీ లీగు మహాసభకు వచ్చిన ప్రతినిధులలో అత్యధికసంఖ్యాకులు వెంటనే రేషనింగుకావాలని, ధరల కంట్రోలు కావాలని కోరుతున్నమాట నిజం. పంజాబు, సింధు మంత్రివర్గాలు అవలంబించుతున్న రాజకీయాలను వారంజా అసహ్యించుకుంటారు. వ్యక్తిగత సంభాషణలలో, ముఖ్యులైన బెంగాల్ ప్రతి నిధులు, తమ రాష్ట్రంలో ఈ లాభసాటి వ్యాపారస్తులు మంత్రివర్గంపై తెచ్చే ఒత్తిడిని తీవ్రంగా విమర్శించారు. బెంగాల్ కరువుసమస్య ఈమహాసభ చర్చలలో పొందవలసినంత ప్రాముఖ్యతను పొందలేదని వారికి కొంత అసంతృప్తికూడా కలిగింది. అయినప్పటికీ లీగు రిలీఫ్ కమిటీ వర్కర్లుమాత్రం పూరుకోలేదు. ప్రతి విధులలో ముఖ్యులైన లీగు నాయకులందరిని కలుసుకున్నారు. వారి కమిటీకి రు. 75000 లు పండు వసూలుచేశారు.

లీగుమహాసభ జరిగిన ఈమూడురోజులూకూడా నేనుప్రతినిధుల నందరిని కలుసుకుంటూ వారితో చర్చలుసాగిస్తూనేవున్నాను. వారిలో చాలామందిలో, ముస్లింలీగును ప్రజాస్వామ్యపద్ధతులపై పనిచేయించాలని, రియూక్షనరీల యొక్క

స్వలాభాపేక్షపరులయొక్క పలుకుబడి లేకుండా చేయాలనీ, లీగును ప్రజాసంస్థగా చేయాలని వుంది. లీగు మంత్రివర్గాలు ప్రజామన్నన బడసిన మంత్రివర్గాలుగా వుండాలని వారి ఆశయం. పౌరసత్వహక్కులను ఇంకా ఎక్కువ చేయాలని వారి కోరిక.

కానైతే లీగు ఇంకా ఎటూ నిర్ణయించుకోలేని స్థితిలోవుంది. ఎంతవరకు ప్రజాస్వామ్య విధానాన్ని అవలంబించుతుందో అంత ఎక్కువగాను లీగు పలుకుబడి హెచ్చుతుంది. నిర్మాణయుక్తంగా బలపడుతుంది. ఇతర సోదర దేశభక్త పార్టీలతో ఐక్యత పెంపొందుతుంది. ఒకవేళ కరాచీ సమావేశంలో ప్రదర్శితమైన ఈ ప్రజాస్వామ్యదోరణి పైకి రాకుండా పరిహద్దురాష్ట్రం, పంజాబ్, సింధు, బెంగాల్ మంత్రివర్గాల వెనుకనున్న స్వలాభాపేక్షపరుల పలుకుబడిదే పైచేయి అయితే లీగు మరొక ప్రమాదాన్ని ఎదుర్కొనవలసి వస్తుంది. అప్పుడు లీగు బలహీనపడిపోతుంది. ఇటువంటి పరిస్థితి సంభవించాలని ఏ భారతీయ దేశభక్తుడు కోరడు. ఎందుచేతనంటే ముస్లింలీగు పలుకుబడి ముస్లిం ప్రజాసామాన్యాన్ని అభివృద్ధికరమార్గంలో, ప్రమాస్వామ్య పద్ధతులతో వడపగలిగినప్పుడే లక్షలకొలది ముస్లిం సోదరుల విముక్తివుంది. అప్పుడే కాంగ్రెసు లీగు ఐక్యతకుకూడ ఎక్కువ అవకాశంవుంది.

అనుబంధం

I

లీగు ఆశయాలు

1941 ఏప్రిల్ లో మద్రాసులో జరిగిన అఖిలభారత ముస్లింలీగ్ మహాసభలో ఆమోదింపబడి, లీగు నిబంధనాశీర్ నెక్స్ట్ 2 (ఎ)లో చేర్చబడిన "లీగు ఆశయాలు" అనుభాగం.

i. భౌగోళికంగా ఒకదానినొకటి ఆనుకొనియున్న ప్రదేశాలను కలిపి ఒక రీజియన్ గా ఏర్పాటుచేయడానికి, అందుకు అవసరమైతే ఇడివరకున్న సరిహద్దులను మార్చి క్రొత్తహద్దులను ఏర్పాటు చేయడానికి అవకాశం యివ్వాలి. ముస్లిం ములు అధికసంఖ్యాకులుగానున్న తూర్పు.వాయవ్యప్రాంతాలు అన్నీ కలిపి ముస్లిం ముల స్వతంత్రరాష్ట్రంగా ఏర్పాటుచేయాలి. ఈ రాష్ట్రంలో వుండే యూనిట్లు స్వపరిపాలనాధికారం గల స్వతంత్ర యూనిట్లుగా వుండాలి.

ii. పైన చెప్పబడిన భూభాగాలలోని మైనారిటీలకు, వారి ఆర్థిక, రాజకీయ, మత, వైజ్ఞానికహక్కులను, పరిపాలనహక్కులు, ఇతరహక్కులను కాపాడడానికి కావలసిన మాందేటరీ రక్షణలు ఇవ్వబడతాయి. దీనికి కాన్స్టిట్యూషన్ లో అవకాశం ఇవ్వబడుతుంది.

iii. ముస్లిం ములు మైనారిటీలుగావున్న ఇతరప్రాంతాలలోకూడా ఈవిధంగానే ముస్లిం ముల ఆర్థిక, రాజకీయ, మత, వైజ్ఞానిక, పరిపాలనా హక్కులను కాపాడడానికి అందుకు వారితో సంప్రదించి చేయడానికి కావలసిన అవకాశాన్ని ఆయా కాన్స్టిట్యూషన్ లో ఇవ్వాలి.

II

పాకిస్తాన్ తీర్మానం

1940 మార్చి నెలలో లాహోరులో జరిగిన అఖిలభారత ముస్లింలీగు మహాసభలో ఆమోదింపబడిన తీర్మానం.

ఈ క్రింది ప్రధానసూత్రాలపై నిర్ణయించబడిన రాజ్యాంగ విధానం అయితే తప్ప ఈదేశంలో ఆచరణయోగ్యంకాదు. అసూత్రాలు ఏవంటే, భౌగోళికంగా ఒక

దానినొకటి అనుకొనియున్న ప్రదేశాలను కలిపి ఒక కీజియన్ (పెద్ద భూభాగంగా) ఏర్పాటుచేయాలి. ఇందుకు అవసరమైతే ఇదివరకున్న సరిహద్దులనుమార్చి కొత్త హద్దులను ఏర్పాటుచేయడానికి అవకాశం ఇవ్వాలి. మనదేశంలో ముస్లిములు అధిక సంఖ్యాకులుగానున్న తూర్పు, వాయవ్యప్రాంతాలన్నీకలిపి ఒక స్వతంత్రరాష్ట్రంగా ఏర్పాటుచేయాలి. ఈ స్వతంత్రరాష్ట్రంలోవుండే యూనిట్లు (చిన్నభూభాగాలు) స్వపరిపాలనాధికారం గల స్వతంత్రయూనిట్లుగా వుండాలి.

ఈ యూనిట్లలోని మైనారిటీలకు వారివారి ఆర్థిక రాజకీయ, మత, వైజ్ఞానిక హక్కులను, పరిపాలన హక్కులను, ఇతర హక్కులను కాపాడడానికి స్పష్టమైన మాందేటరీ రక్షణలు ఇవ్వాలి. ముస్లిములు మైనారిటీగావున్న ఇతర ప్రాంతాలలోకూడ ఈవిధంగానే ముస్లిముల ఆర్థిక, రాజకీయ, మత, వైజ్ఞానిక, పరిపాలనాది హక్కులను కాపాడడానికి అందుకు వారితో సంప్రదించి చేయడానికి కావలసిన అవకాశాన్ని ఆయా కాన్ఫిట్యూషన్లలో ఇవ్వాలి.

ఈ ప్రధానసూత్రాల ననుసరించి ఆయా రీజియన్ల డిఫెన్సు, విదేశవ్యవహారాలు, రాకపోకలు, కస్టమ్సు మొదలైన అధికారాల విషయమై వారి తుదినిర్ణయానికి అవకాశమిస్తూ ఒక కాన్ఫిట్యూషను స్కీమును తయారుచేయడానికి వర్క్కింగు కమిటీకి అధికారం ఈయబడింది.

III

లక్నో "సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్య" తీర్మానం

1937 లో లక్నోలో జరిగిన అఖిలభారత ముస్లింలీగు మహాసభలో ఆమోదించబడిన తీర్మానం.

స్వతంత్ర ప్రజాస్వామ్య రాష్ట్రాలతోకూడిన సంపూర్ణ స్వతంత్ర పెదరేషన్ ను నిర్మించడమే అఖిలభారత ముస్లింలీగుయొక్క ఆశయం. ఆ కాన్ఫిట్యూషనులో ముస్లిములహక్కులు, ఇతరమైనారిటీలహక్కులు సమగ్రంగానూ, చక్కగానూ రక్షించబడతాయి.

IV

జీవితావసరవస్తువులపై తీర్మానం

1943 ఏప్రిల్ లో ఢిల్లీలో జరిగిన అఖిలభారత ముస్లింలీగు మహాసభలో ఆమోదించబడిన తీర్మానం.

యుద్ధ సమయంలో ముఖ్యంగా సరఫరా మార్గాలు, సరకులు ప్రభుత్వ ఆధీనంలో వుంటాయి. గనుక ప్రజలకు జీవితావసర వస్తువులను సప్లయచేసే బాధ్యత ప్రభుత్వమే వహించవలసి వుంటుంది. నేడు ప్రభుత్వం నిర్ణయించిన ధరలకు ప్రజలు కొనుక్కోవలసివస్తూన్న ధరలకూ ఎక్కడా వంబంధమే వుండటంలేదు. ఇది అర్థశాస్త్ర సూత్రాలకు వ్యతిరేకం. ఈ పద్ధతి దొంగ మార్కెట్లకు, తప్పుడు పనులకు, ప్రజలను దోచుకోడానికి తోడ్పడుతోంది. ప్రభుత్వం నిర్ణయించిన కంట్రోలు విధానం, దానిని పెట్టుబడిదారులు, వర్తకులు అచరణలో పెట్టుతూన్న పద్ధతిచూస్తే ప్రభుత్వం ఆశయం సూర్తిగా భగ్నమైందని చెప్పాలి. అంతేకాదు, పైపెచ్చు దొంగనిల్వలకు, అపరిమిత లాభాలకు అమ్మే దొంగమార్కెట్లకు ఈ పద్ధతి ప్రోత్సాహమిస్తోంది. ప్రజలకు - ముఖ్యంగా బీద తరగతి ప్రజలకు దారిద్ర్యాన్ని మరింత ఎక్కువచేస్తోంది. అందుచేత ముస్లింలీగు ప్రభుత్వాన్ని ఈ క్రింది విధంగా కోరుతోంది. ప్రభుత్వం, జీవితావసరవస్తుల విషయంలో ఒక పాలసీని అవలంబించడానికి పెట్టుబడిదారులను, వ్యాపారస్తులను, ఉద్యోగస్తులను ఎలా సంప్రదించుతోందో అలాగే ప్రజాప్రతినిధులనుకూడా సంప్రదించాలి. దానితో పాటు (1) జీవితావసరవస్తువులన్నీ వ్యాపారస్తుల దొంగనిల్వలకు లోనుగాకుండా ప్రజలందరికీ అందేలాగ పంపకం జరిగేట్లు చూడాలి. (2) వాటిని ఉత్పత్తిచేసిన వారికి తగినంత లాభంవుండేలాగ చూచి సరసమైన ధరలకు అమ్మేట్లు చేయాలి. (3) ఆ సరకులను ప్రజలకు అందజేసేవారు అన్ని తరగతుల ప్రజలనుండి నియోగింపబడాలి. (4) పట్టణాల్లో అన్ని భూభాగాలలోను విరివిగా చిల్లరగా సరుకునమ్మే దుకాణాలు ఏర్పాటు చేయాలి.

ఈ ఆహార ప్లానును నిర్ణయించడంలోను, అమలు జరపడంలోను, ప్రతి సందర్భంలోకూడా ప్రజాప్రతినిధులను-ముఖ్యంగా ముస్లింలీగు ప్రతినిధులను సంప్రదించుతూ వారితోకలిసి సహకారంతో పనిచేయాలనికూడా ప్రభుత్వాన్ని కోరుతున్నాము.

V

ఆహారసమస్యపై బెంగల్ రాష్ట్ర ముస్లింలీగ్ తీర్మానం

1943 నవంబరు 7 వ తేదీని కలకత్తాలో సమావేశమైన బెంగల్ రాష్ట్ర ముస్లింలీగ్ కౌన్సిలు గావించిన ముఖ్యతీర్మానం.

అభిలభ్యత ముస్లింలీగు సూచించిన సలహాలను అచరణలో పెట్టడానికి బెంగల్ రాష్ట్ర ముస్లింలీగ్ కౌన్సిలు ఈవిధంగా తీర్మానించింది.

1. బెంగాలు రాష్ట్రమంతటా దొంగనిల్వలు చేసేవారికి, విపరీత లాభాలకు అమ్మేవారికి వ్యతిరేకంగా ప్రచారం గావించడానికి అధికారం ఇస్తూ అందరికీ ప్రాతి నిధ్యంగల ఒక అనధికార కమిటీ నియమించబడాలి.

2. అఫీషియల్ రిలీఫ్ కమిటీలను స్థానిక ఆహారకమిటీలతో కలపాలి.

3. ఈ ఆహారకమిటీలద్వారా ఆహార పదార్థాలను ప్రజలకు అందజేయాలి.

4. అమన్ పంట ప్రజలకు న్యాయంగా అందుబాటులో వుండేలాగ చేయ దానికి దానిని కొనాలి.

5. ఇతర జీవితావసర వస్తువులను సరిగా కంట్రోలు చేయాలి.

6. మునిసిపాలిటీలు, యూనియన్ బోర్డులు వున్నచోట్ల ప్రభుత్వం షాపు లను పెట్టాలి.

7. దొంగమార్కెట్టులో సరుకులు అమ్మేవారిపైన, దొంగ నిల్వలు చేసే వారిపైన కఠినమైన చర్య తీసుకోవాలి.

VI

కరాచీలో జరిగిన అఖిలభారత ముస్లింలీగ్ మహాసభ సందర్భంలో, భారత కమ్యూనిస్టుపార్టీ విజ్ఞప్తి

బ్రహ్మాండమైన కరువు పంక్షోభం దేశాన్నంతటినీ కంపించివేసిన ఈ సమ యంలో మీ మహాసంస్థ (లీగ్) యొక్క సాంవత్సరిక సమావేశం జరుగుతోంది.

దేశం యొక్క అర్థిక జీవనం అంతా కూలి అంతరించే పరిస్థితి మన నెత్తిపైకి ఎక్కి కూర్చున్న సమయంలో ఈ సమావేశం జరుగుతోంది.

మన దేశానికి, స్వతంత్ర ముస్లింజాతుల, తూర్పురక్షణకుడ్యమైన బెంగాల్, ఆకలికి, మృత్యువుకూ గురియై విస్పృహయంగా పడివుంది.

నిరంకుశ ప్రభుత్వం యొక్క చేతగానితనం, తిండిదొంగల పేరాస, వారానికి 75 వేలు చొప్పున పత్రాలు, పిల్లలు, పురుషులూ చచ్చేటట్లు చేశాయి. అనేకవేల హిందువుల, ముస్లిముల కుటుంబాలు భగ్నమయేటట్లు చేశాయి బెంగాలు భూము లను రుద్రభూములుగా మార్చివేశాయి.

బెంగాల్ కు పట్టిన దుర్గతియే భారతదేశానికంతటికీ పట్టే ప్రమాదం వుంది. కరువురాక్షసి యావత్ దేశాన్ని మ్రింగకాచుకొనివుంది. కరువుసూచకమైన వస్తు వుల కొరత దేశమంతటా కనపడుతోంది. మృత్యువు మనల్ని జయిస్తుందా, లేక మృత్యువునే మనం జయిస్తామా అన్న విషయం వచ్చే సంవత్సరం నిశ్చయించుతుంది.

దేశభక్తులు కోరేదేమిటి ?

ఈ క్లిష్టసమయంలో, మీవంక మీ గొప్పసంస్థ అయిన లీగ్ వంక అందరూ కళ్లు నిగిడ్చి చూస్తున్నారు.

మీరు అయిదురాష్ట్రాలలో మంత్రివర్గాలను కల్గియున్నారు.

వెనకనుండి దేశభక్త సాంప్రదాయాలు మీలో వస్తూఉన్నాయి.

ముస్లిం ప్రజాసామాన్యంలో రోజురోజుకూ పలుకుబడి హెచ్చుతోంది. ఇటీవల రాష్ట్ర బైయెలక్షన్ లలో వారు మీకు అతిథి విజయాలను సాధించిపెట్టారు.

ముస్లిం ప్రజల బలమైన సపోర్టు ఫలితంగా, జాతిని నడపగల గొప్ప శక్తిగా నేడు మీరు పరిగణింపబడుతున్నారు.

ప్రతి ముస్లిమ్, ప్రతి భారతీయుడూ మీరేమి చేయాలని కోరుతున్నాడు?

అయిదురాష్ట్రాలలోని మంత్రివర్గాలు ప్రజామంత్రివర్గాలుగా ముందుకువచ్చి, స్వార్థపరుడైన తిండిదొంగనుండి, గర్విమైన నిరంకుశోద్యోగినుండి ప్రజల ఆహారాన్ని కాపాడాలని కోరుతున్నాడు.

లీగ్ మంత్రులు తిండిదొంగలపై యుద్ధంనడిపి, స్థాకుల పక్షయిలను ధరల కంట్రోలును అమలు పరిచేటట్లు చేయాలి. అలా చేసినపక్షంలో బీదప్రజలు ఆకలి వల్ల చనిపోరు. ప్రజలను మృత్యుగహ్వరంలోకి తోనే తిండిదొంగల శక్తి సన్నగిలిపోతుంది.

మీరు ఇస్లాము సాంప్రదాయాలంటే గర్వపడతారు. అలా గర్వపడటం న్యాయంకూడా. అలాంటి ఇస్లాము సాంప్రదాయాల ప్రాతిపదిక ననుసరించి, ఆహార విషయంలో బీదధనికభేదం లేకుండా అందరికీ ఆహారం దొరికేటట్లుచూడాలని అతడు కోరుతున్నాడు. అలా కోరడానికి అతనికి హక్కువుందికూడా. అందుచే వెంటనే రేషనింగును అమలు పరచాలి. రేషనింగువల్ల ప్రతివారికీ ఆహారం సమంగా లభించుతుంది.

ఆకలి - పస్తుపడివుండడం - చావు - వీటినుండి రక్షించమని మిమ్మల్ని మీ అధీనంలోవున్న మంత్రివర్గాలనూ కోరుతున్నాడు.

ధరల కంట్రోలు - రేషనింగు

దీనినే బెంగాల్ లీగ్ తీర్మానం కోరింది. డక్కా లీగ్ సంఘం. అనేక ముస్లిం లీగ్ విద్యార్థిసంఘాలు స్పష్టంగా ఈవిషయాన్నే కోరాయి. ఢిల్లీలో జరిగిన గత లీగ్ కాన్ఫరెన్స్ కూడా ఇదే విస్పష్టమైన దోరణి ప్రదర్శించబడింది.

ధరల కంట్రోలుకు. స్టాకుల కంట్రోలుకు. రేషనింగుకు అనుకూలంగా
యావత్ భారత ముస్లిములు మాట్లాడారు. ఇతరులకూడ ఇదే కోరుతున్నారు.

ఏప్రిల్ మహాసభలో లీగ్. ప్రజల తిండి కాపాడబడుతుందని అభయమిస్తూ
తీర్మానించింది.

కాని దురదృష్టవశాత్తు ఈ తీర్మానం అమలులోకి రాలేదు. రాష్ట్ర
ప్రజల జీవితం ఉంటుందా ఊడుతుందా అనే క్లిష్టసమయంలో, ముస్లిం
లీగ్ పేరు ప్రతిష్ఠలకే ముప్పు వాటిల్లునున్న సమయంలో, పంజాబు
యూనియనిస్టు భూస్వాములు తమ గోధుమలకు విపరీతమైనధరలు అడగ
డం మొదలుబెట్టారు.

పంజాబు మంత్రివర్గం ఈ ప్రజావిరుద్ధ వైఖరిని ఎదుర్కొని పోరాడకపోగా
దానినే సపోర్టుచేసింది. పంజాబు మంత్రివర్గ ప్రధాని లీగ్ సభ్యుడే. అయినా ఈ
మంత్రివర్గం రేషనింగును, ధరల కంట్రోలును, స్టాక్సు కంట్రోలును వ్యతిరేకిం
చింది. చివరకు వేవెల్ డెబ్బిగొట్టేదాకా ఈవిషయంలో పంజాబు మంత్రివర్గం
లొంగలేదు. పంజాబు మంత్రివర్గం నిరంకుశ ప్రభుత్వోద్యోగులకు తలయొగ్గింది.
గాని, లీగ్ సమావేశపు తీర్మానాన్ని అమలుపరచక పోయింది.

లీగ్ లోని ధనికవర్గాలవారు అంటే భూస్వాములు మొదలగువారు, బీదవారికి
తిండి లేకుండాచేశారు. పంజాబులో బహిరంగంగా లాభాలుగొట్టువారినే రక్షించా
లనే విధానం అపలంబించబడింది. ఈ ధనికవర్గం తమ స్వార్థలాభాలను రక్షిం
చేందుకు మంత్రివర్గాన్ని ఒక కీలుబొమ్మగా పెట్టుకొంది.

లీగు దేశభక్తులారా :

అట్టి విధానం కొనసాగించ నీయదంతంటే. ప్రజలను మాడ్చుటద్వారా
నిరంకుశోద్యోగులు, తిండిదొంగలు, చేయుచున్న నేరంలో భాగంపంచుకోడం అన్న
మాట, ఇది లీగ్ యొక్క మంచి కీర్తిని అవమానపరుస్తుంది. ప్రజలముందు దాని
పరుపును పొగడుతుంది.

సాటిరేని ముస్లిం నాయకులైన మీరు అధికార పూర్వకంగా-
ప్రజాభిప్రాయాన్ని తృణీకరించుటను — సహించమని మంత్రివర్గాలను
హెచ్చరించాలి. ప్రజల ఆహారం పై లాభాలు గడించుటకు వీలులేదని
తెలిజేయాలి.

ఆహారంకోసం ప్రజలు గావించే పోరాటాన్ని మీరు సురక్షితంగా నడుపుతా
రని ప్రజలకు వాగ్దానం చేసేదిగా — మీరు మంత్రివర్గాలకిచ్చే విలుపు ఉండాలి.

ఐక్యత — స్వయంనిర్ణయహక్కు

భారతదేశంలో రాజకీయ పార్టీలు కలిసేంతవరకు — కాంగ్రెసు లీగులతో గూడిన జాతీయ ప్రభుత్వం సంపాదించే వరకు — మన ప్రజలకు తిండి సమ కూర్చడానికి, దేశాన్ని రక్షించడానికి జాతీయ ప్రభుత్వం ఏర్పడి ముందుకువచ్చేంత వరకు — మనచుట్టూ తాండవించే ఆకలిరాక్షసిని, మృత్యుదేవతను సరిగా ఎదుర్కొనజాలం.

కాంగ్రెసుకు వ్యతిరేకంగా లీగును, లీగుకు వ్యతిరేకంగా కాంగ్రెసును పురి గొల్చుతూ, నిరంకుశ ప్రభుత్వం అడ్డు ఆపు లేకండా ప్రవర్తించుతోంది. అధికారాన్ని వదులుకోకుండా ప్రతిష్టంభనా విధాన్ని కొనసాగించుతోంది. దానిఫలితంగా వేలకొలది మన దేశవాసులు మరణించుతున్నారు. భారతదేశమే నశించిపోతోంది.

ప్రతిష్టంభనా విధానాన్ని ఓడించి, ముఖ్య పార్టీలైన కాంగ్రెసు లీగులతో గూడిన జాతీయ ప్రభుత్వాన్ని ఇచ్చేటట్లు నిరంకుశ ప్రభుత్వాన్ని లొంగదీయనంత వరకు — భారతీయులు స్వాతంత్ర్య గమ్యస్థానాన్ని చేరలేదు; ముస్లిములు స్వయం నిర్ణయహక్కును సంపాదించలేదు.

అందుచేత మీజేమాన్ని మనస్సులో ఉంచుకొన్నట్లయితే, స్వయంనిర్ణయ హక్కును, అధికారాన్ని చేపట్టాలనే ఆశయాన్ని మనస్సులో వుంచుకొన్నట్లయితే మీ ప్రధానబాధ్యత కాంగ్రెసునాయకులను విడుదలచేయడం కోరడం — కాంగ్రెసుపై నిషేధం తొలగించమని కోరడం. అలా చేసిన పక్షంలో, మీరును విడుదలైన కాంగ్రెసు నాయకులూ కలిసి దేశాన్ని కరువుబాధనుండి మృత్యువునుండి తప్పించ గలరు; దేశానికి తిండి, స్వాతంత్ర్యమూ సమకూర్చగలరు.

మీ రవలంబించిన తటస్థవిధానమూ, మీరు జోక్యం కల్గించుకొనక పోవడమూ, మిమ్మల్ని ప్రజలనీ దెబ్బకొట్టింది. పై విధానం స్వయంనిర్ణయ హక్కు గమ్యస్థానానికి చేర్చిందా? స్వాతంత్ర్యాన్ని సమీపానికి తెచ్చిందా? ప్రజలకు తిండి పెట్టిందా? లేదని చెప్పాలి.

నిరంకుశ పరిపాలనక్రింద భారతదేశం క్రుంగిపోతోంది. కాని దానినితప్పించే మార్గాన్ని మీరు వెదకడంలేదు.

ఆకలిబాధతో క్రుంగి కృశించే మనసోదరీసోదరులు, స్వాతంత్ర్యం, స్వయం నిర్ణయహక్కును కోరే మనప్రజలు, మీదేశభక్తి సాంప్రదాయాలకు తగినట్లు నిలబడి ప్రజలను రక్షించవలసిందిగా మిమ్మల్ని కోరుతున్నారు. కాంగ్రెసు నాయకులను విడుదల చేయవలసినదిగా మీరు కోరాలని

మిమ్మల్ని అడుగుతున్నారు. మీరు ఆలా కోరినపక్షంలో, నిరుంకుశ ప్రభుత్వంపని అంతమవుతుంది. మీస్వయం నిర్ణయహక్కుకు ముస్లింలనుండి హిందువులనుండి అప్రతిహతమైన సపోర్టు వస్తుంది.

కాంగ్రెసునాయకులను విడుదల చేయడని పిలుపు. ఒకపక్షం తర్వాత మరొకపక్షాన్ని అణచివేసే నిర్బంధవిధానానికి - ప్రజలను మలమలమాడ్చి చంపే విధానానికి - అంటే ప్రతిష్టంభనకు - అంత్యక్రియలు చేస్తుందన్నమాట.

అది బ్రహ్మాండమైన ఐక్యతకు-కాంగ్రెసు లీగులు కేంద్రంలో ఆధికారం స్వీకరించే జాతీయప్రభుత్వానికి మనప్రజలకు తిండిపెట్టిగలిగే ప్రభుత్వానికి-జపాన్ దురాక్రమణనుండి దేశాన్ని రక్షించగలిగే ప్రభుత్వానికి-దారితీస్తుంది.

మీసంస్థ దినదినమూ బలపడుతున్నందుకు సంతోషించుతున్నాం.

బహుళ సంఖ్యాకప్రజలు మీలో విశ్వాసాన్ని ప్రదర్శించుతున్నారు. స్వయం నిర్ణయహక్కుంటే భారతదేశాన్ని చీల్చడం అని భావించడానికి బదులుగా, అది ఒక ప్రజాస్వామ్య కోరిక అని క్రమక్రమంగా గుర్తిస్తున్నారు.

మనదేశంలో రెండవ దేశభక్తసంస్థ దినదినమూ పెరుగుటజూచి సంతసించవివారెవ్వడు?

అయినప్పటికీ చిత్తశుద్ధిగల లీగు సభ్యులంతా ఒకవిషయం అంగీకరించక తప్పదు. లీగును ముస్లింప్రజల ప్రజాస్వామ్యసంస్థగా వృద్ధిచేయడానికి చేయవలసినదంతా చేయలేదు.

లీగు ఇంకా ప్రజాబాహుళ్యంలోకి చొచ్చుకుపోవాలి. లీగ్ ఇచ్చే పిలుపు ప్రతి ముస్లిం కుటుంబానికి చేరాలి. లీగుపాలనీ ప్రతిముస్లిం హృదయంలోను ప్రతిధ్వనించాలి.

తన తిండిని లీగు రక్షించుతుంది - ధరలకంట్రోలుకు, రేషనింగ్ కు, కార్మికుల కర్షకుల హక్కులకు, లీగ్ పోరాడుతుంది - స్వయంనిర్ణయ హక్కుకు, భారతదేశస్వాతంత్ర్యానికి లీగ్ పోరాడుతుంది - కాంగ్రెసు లీగ్ ఐక్యతకు జాతీయ ప్రభుత్వానికి లీగ్ కృషిచేస్తుంది - అని ప్రతి ముస్లింమూ భావించేటట్లు లీగు చేయగలిగినట్లయితే, లక్షలకొలది ముస్లిం ప్రజలు ఒక్కతాటిమీద నిలచి లీగ్ ను బలపరుస్తారు. లీగ్ అజ్ఞలను శిరసా వహించుతారు. లీగ్ ను అప్రతిహతంగా చేస్తారు.

ఇస్లామిక్ సాంప్రదాయాలనుండి ఉద్భవించిన ప్రజాస్వామ్య స్వాతంత్ర్యవాదాన్ని గురించి మీరు సహజంగా గర్వపడుతుంటారు. అది న్యాయంకూడా. అలాంటి మీరు, ఇస్లామిక్ దేశాలభవిష్యత్ స్వాతంత్ర్యం మీచేతులలో వుందని గ్రహించాలి.

పాలస్తయిన్ గాని, ఇరాక్ గాని, భారతదేశం విముక్తిచెందనిదే - ముస్లిం జాతులు స్వయంనిర్ణయాధికారాన్ని సంపాదించందే - స్వాతంత్ర్యాన్ని పొందలేవు.

కాంగ్రెసు లీగులు కలిసి నిరంకుశ ప్రభుత్వాన్ని ఓడించి జాతీయప్రభుత్వాన్ని నెలకొల్పకపోతే, భారతదేశానికి స్వాతంత్ర్యంరాదు.

అంతా మీచేతుల్లో వుంది

ఇస్లామిక్ ప్రపంచ స్వాతంత్ర్యానికి మార్గం మీ చేతుల్లోవుంది. కాంగ్రెస్ లీగు ఐక్యతకు, జాతీయ ప్రభుత్వానికి, ప్రతిష్ఠంభనను అంతం చేయడానికి మూలం మీ చేతులలోవుంది.

ఐక్యం గాకపోవడం అంటే అర్థం, మీరుచెప్పే స్వాతంత్ర్యం ప్రజాస్వామ్యాలు వుత్తవన్నమాట. ఐక్యం గాకపోవడం అంటే అర్థం, స్వయంనిర్ణయ హక్కుకు విరుద్ధంగా - భారత స్వాతంత్ర్యానికి విరుద్ధంగా - ఇస్లాం దేశాల స్వాతంత్ర్యానికి విరుద్ధంగా - పనిచేయడమన్నమాట.

కాంగ్రెసు నాయకులను విడుదల చేయడానికి ఐక్యం గాకపోవడమంటే అర్థం - మన ప్రజలను ఆకలినుండి మృత్యువునుండి తప్పించగలమనే తుది ఆశను భగ్నం చేయడం అన్నమాట.

భారతదేశం మీవంక చూస్తోంది

ధరలకంట్రోలు ద్వారా, రేషనింగ్ ద్వారా ప్రజలకు ఆహారాన్ని భద్రపరచమని మీ మంత్రివర్గాలను కోరండి.

జాతీయ ప్రభుత్వం సంపాదించడానికి అవసరమైన జాతీయ ఒడంబడికకై, కాంగ్రెసు నాయకుల విడుదలను కోరండి. తద్వారా మీ ప్రజలకు స్వయంనిర్ణయాధికారం వస్తుందని హామీ నివ్వండి.

లీగ్ ను ప్రజాస్వామ్య ముస్లిం ప్రజాబాహుళ్య సంస్థగా మార్చి, దాని దేశభక్త సాంప్రదాయాలను నిలబెట్టండి.

VII

స్వయం నిర్ణయసూత్రంపై కాంగ్రెసు దృక్పథం

i. 1942 ఏప్రిల్ 2వ తేదీని ఢిల్లీలో జరిగిన కాంగ్రెసు వర్కింగ్ కమిటీ తీర్మానంలోని భాగం.

“భారత స్వాతంత్ర్యంకోసం, భారత దేశ ఐక్యతకోసం కాంగ్రెసు నిలబడివుంది. ఈ ఐక్యతలో చీలికరావడమంటే - ముఖ్యంగా ప్రపంచ ప్రజలంతా ప్రపంచ ఐక్యత నిర్మించాలని కోరే ఈ నవీనయుగంలో ఈ చీలికరావడమంటే - చాల ప్రమాదకరమైన సంగతి. అయినప్పటికీ కూడా భారత యూనియన్ లో ఏ ఒక్క ప్రదేశంలోని ప్రజలను కూడా వారికి ఇష్టంలేకుండా బలవంతంగా ఒక యూనియన్ లో ఉండేటట్లు కాంగ్రెసు వర్కింగ్ కమిటీ ఆలోచించజాలదు. ఈ సూత్రాన్ని అంగీకరిస్తూ వివిధ ప్రాంతాల (యూనిట్ల)లోని ప్రజలు జాతీయ జీవనం పరస్పర సహకారంతోను, సన్నిహితంగాను గడచిపోవడానికి తగిన పరిస్థితులను కల్పించడానికి అన్ని విధాలా ప్రయత్నించవలసి వుంటుందని ఈ కమిటీ భావిస్తోంది. ఈ సూత్రం అంగీకరించడమంటే దాని అర్థం, ఆయా ప్రాంతాలలో ఏర్పడివున్న గ్రూపులపై బలవంతంగా వుండేటటువంటిగాని, మరికొన్ని లేనిపోని సమస్యలను తెచ్చిపెట్టేటటువంటిగాని మార్పులు చేయకూడదు. యూనియన్ లోవుండే ప్రతి ప్రాంతీయ యూనిట్ కి సాధ్యమైనంత సంపూర్ణ స్వపరిపాలన స్వాతంత్ర్యం వుండాలి.

ii. 1942 ఆగస్టు 7 వ తేదీని బొంబాయిలో సమావేశమైన అలిండియా కాంగ్రెసు కమిటీ తీర్మానంలోని భాగం.

“.....భారతదేశానికి స్వాతంత్ర్యం ప్రకటింపబడితే వెంటనే ఒక తత్కాలిక ప్రభుత్వం ఏర్పాటు చేయబడుతుంది. అప్పుడు భారతదేశం మిత్రమండలిలో ఈ ప్రపంచ స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో కష్టనిష్ఠురాలను భరించే ఒక భాగస్వామి అవుతుంది. అట్టి తత్కాలిక ప్రభుత్వం, దేశంలోని ముఖ్యమైన పార్టీల, గ్రూపుల సహకారంతోనే తప్ప ఏర్పాటు చేయబడజాలదు. అవిధంగా ఆ ప్రభుత్వం, దేశంలోని ముఖ్యమైన తరగతుల ప్రజలందరియొక్క ప్రాతినిధ్యం వహించిన సంయుక్త ప్రభుత్వంగా వుంటుంది. ఆ ప్రభుత్వంయొక్క ప్రధానకర్తవ్యం తన అధీనంలోనున్న ఆయుధ శక్తితోను, అహింసాత్మక శక్తితోను, మిత్రమండలియిచ్చే సహాయంతోను దేశాన్ని రక్షించడం, దురాక్రమణలను అరికట్టడం అయివుంటుంది. అంతేగాక న్యాయంగా ఎవరికైతే సర్వాధికారాలువుండాలో అట్టి కష్టజీవుల - రైతుల కార్మికుల - అభివృద్ధికోసం పనిచేయడంకూడా

ఆ ప్రభుత్వ కర్తవ్యం. ఈ తాత్కాలిక ప్రభుత్వం అన్ని తరగతుల ప్రజలకు ఆమోదకరంగా వుండేలాగ భారతప్రభుత్వ కాన్ఫిట్యూషన్ తయారుచేయడానికి ఒక కాన్ఫిట్యూషన్ ఎన్ఫోర్స్ మెంట్ ఏర్పాటుచేయడానికి ఒక ప్లాను తయారుచేస్తుంది. కాంగ్రెసు దృక్పథం ప్రకారం ఈ కాన్ఫిట్యూషన్ ఫెడరల్ విధానంగావుండాలి. సంపూర్ణ స్వపరిపాలనా స్వాతంత్ర్యంగల్గి రెసిడ్యూయరీ అధికారాలు పొందియున్న యూనిట్లతో కూడిన ఈ ఫెడరేషను, ఆయా యూనిట్ల పరస్పర సహకారంకోసం అభివృద్ధికోసం, దురాక్రమణలను ఐక్యప్రజాబలంతో ఎదిరించి దేశాన్ని కాపాడు కోడానికి, ఆ ప్రతినిధులందరిని సంప్రదించి భారతదేశానికి మిత్రమండలి దేశాలతో భవిష్యత్తులో ఎటువంటి సంబంధాలుండాలి ? అనేది నిర్ణయించబడుతుంది."

iii. 1944 మార్చి 14 వ తేదీని అల్లాబాదులో సమావేశమైన యు. పి. కాంగ్రెసు నాయకులు ఇచ్చిన స్టేటుమెంటులోని భాగం.

కాంగ్రెసు యెడలను, కాంగ్రెసుకోరే స్వాతంత్ర్యం యెడలను, ముస్లింలీగు నాయకులలో రోజురోజుకు ఎక్కువ అవుతూవున్న ఎడబాటు భావానికి మేం చాలా విచారపడుతున్నాం. 1942 ఏప్రిల్ 2 వ తేదీని కాంగ్రెసు వర్కింగుకమిటీ తీర్మానాన్ని మరోసారి గమనించవలసినదిగా ముస్లింలీగును కోరుతున్నాం. ఆ తీర్మానంలో స్వయం నిర్ణయసూత్రం అంగీకరింపబడింది. స్వతంత్ర భారత యూనియన్ లో ఏయూనిట్ నుకూడా సభ్యులుగా వుండితీరాలనే బలవంతం ఏమీ వుండదనికూడా స్పష్టంగా వింతబడింది.

ప్రజాశక్తి పేన్, బెజవాడ.

53

ఈనాటి సోవియట్ ష్యా సమగ్ర జీవితాన్ని తెలుసుకోవడం.

ఈక్రింది పుస్తకాలు తప్పక చదవండి

నేటి సోవియట్ యూనియన్

కంభంపాటి సత్యనారాయణ (సీనియర్)

వెల 3—0—0

ఇందులో సోవియట్ యూనియన్ ఆర్థిక, రాజకీయ, సామాజిక విధానాన్ని గురించి వివరింపబడింది. 200 సంవత్సరాలనుండి స్పృగి కృశించుతున్న మనదేశానికి 25 సం॥ ల సోవియట్ ప్రజలుపొందిన అభివృద్ధి మార్గలంకమని చెప్పవచ్చు.

సోవియట్ విదేశాంగనీతి : భారతదేశం

కంభంపాటి సత్యనారాయణ (జూనియర్)

వెల 0—10—0

ప్రపంచ ప్రజలందరితోబాటు మనకుగూడ సోవియట్ రాజకీయాలు ఎలా తోడ్పడిందో తెలియజేయుటకు యీ పుస్తకంలో ప్రయత్నించబడింది. సోవియట్ విదేశరాజకీయాలను గురించి యీ పుస్తకాన్ని చదువుటవల్ల ప్రస్తుతం సోదర దేశభక్తులను ఎదుర్కొంటున్న అపహేళన తొలగగలవు.

సోవియట్ స్త్రీలు

(మాతృక : టి. నెరెబెసికోవ్)

అనువాదం : దర్శి సుభద్రమ్మ

వెల 0—10—0

సోవియట్ భూమిలో మహిళలుపొందే సౌకర్యాలు, అభివృద్ధిచెందడానికి వున్న అవకాశాలు యీ పుస్తకంలో వివరించబడ్డాయి.

సోవియట్ జీవితంలో స్త్రీకి గౌరవప్రదమైన స్థానం వుందని యీ పుస్తకం ఋజువు చేస్తుంది. వివిధరంగాలలో పేరొందిన వీరవనితల చరిత్రలను తెలియజేస్తుంది.

ప్రజా శక్తి కార్యాలయం, బెజవాడ

Check List

Book Number	NP R01B166		Date	28/3/2023	
Front Cover	Yes		Back Cover	Yes	
Blank Pages	CI 153				
Missing Pages	NO				
Prepared By	MALLESWARI		Cutting By	MALLESWARI	
Scanned By	Anand Co		Pages	65	